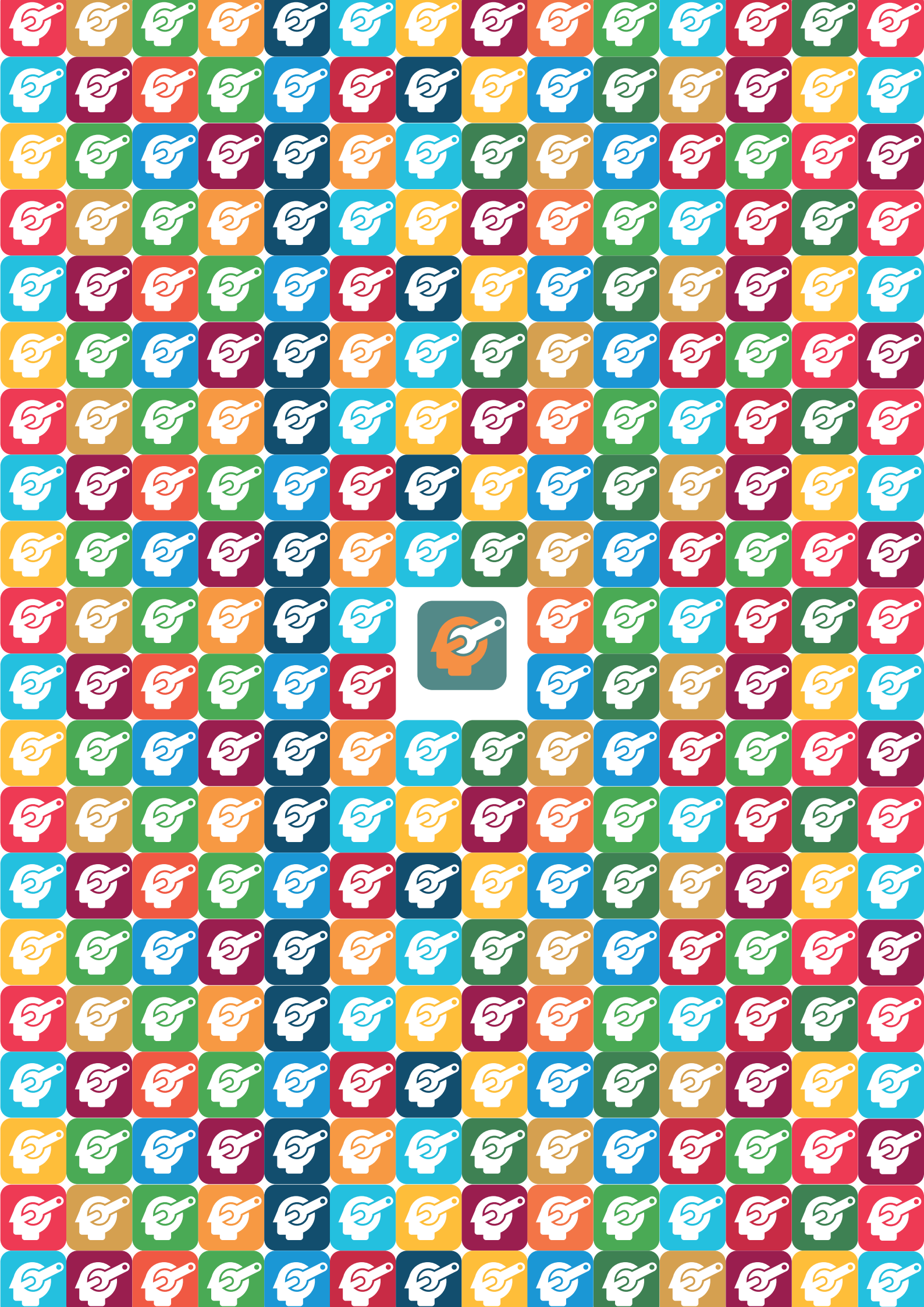

**ALATI
ZA UČENJE
ALATI
ZA ODRŽIVI
RAZVOJ**

Izdavač:

Udruga Zelena Istra
Gajeva 3, 52100 Pula, Hrvatska
Tel. i faks: +385(0)52-506-065
ured@zelena-istra.hr
www.zelena-istra.hr

Autori: Maja Simoneti, Marko Peterlin, Aidan Cerar (IPoP – Inštitut za politike prostora), Arianna Bazzocchi (Legambiente Lombardia Onlus), Nina Brnić, Irena Burba, Dunja Mickov (Zelena Istra)

Urednici: Dunja Mickov, Nina Brnić, Ivan Divković (Zelena Istra)

Naslov: Alati za učenje – alati za održivi razvoj, Priručnik za nastavnike i osobe koje rade s mladima

Prijevod i lektura: Plus prijevodi j. d. o. o., Novigrad

Grafičko oblikovanje: Vjerran Juhas, Hrvatsko udruženje interdisciplinarnih umjetnika (HUiU), Pula

Fotografije: Legambiente Lombardia Onlus, Zelena Istra, IPoP, Kahoot! platforma za učenje

ISBN: 978-953-8114-05-2

Projekt: Alati za učenje - alati za održivi razvoj (2020-2-HR01-KA205-078064)
<https://www.zelena-istra.hr/hr/projekti/alati-za-ucenje-alati-za-odrzivi-razvoj/>

Nositelj projekta: Zelena Istra

Partneri: Legambiente Lombardia Onlus, IPoP - Inštitut za politike prostora

Pula, lipanj 2022.

Ovo djelo je dano na korištenje pod licencom Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna. (CC BY-NC-SA 4.0)

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

Ova publikacija izražava isključivo stajalište njenih autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Stajališta izražena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost Zelene Istre i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

SADRŽAJ

O PUBLIKACIJI I PROJEKTU	4
ZELENA ISTR	
ALATI ZA SMANJENJE NASTANKA OTPADA I PROMJENU POTROŠAČKIH NAVIKA MLADIH	5
ALAT 1: KUTIJA ZA DIJELJENJE (GIVE-BOX)	7
ALAT 2: SAJAM RAZMJENE	10
ALAT 3: DOGAĐAJ KUHANJA S OSTACIMA HRANE	13
LEGAMBIENTE LOMBARDIA	
ALATI ZA UKLJUČIVANJE MLADIH U DJELOVANJE U PODRUČJU KLIME	17
ALAT 1: SIMULACIJSKA IGRA GLOBALNOG DJELOVANJA U PODRUČJU KLIME	19
ALAT 2: KAHOOT! KVIZ O KLIMATSKIM PROMJENAMA	22
IPOP - INŠTITUT ZA POLITIKE PROSTORA	
ALATI ZA SUDJELOVANJE MLADIH U PROSTORNOM UREĐENJU	29
ALAT 1: URBANA ŠETNJA	32
ALAT 2: INTERVJU, UPITNIK	39
ALAT 3: KARTIRANJE - PRIKUPLJANJE PODATAKA O STANJU I KORIŠTENJU PROSTORA	43
KAKO PROCIJENITI JESU LI MLADI UČENICI USVOJILI ISHODE UČENJA?	48
O NAMA	50

O PUBLIKACIJI I PROJEKTU

„Alati za učenje – alati za održivi razvoj” priručnik je za moderno, na kompetencije usmjereno podučavanje nastavnika o održivom razvoju. Priručnik je namijenjen i svim osobama koje rade s mladima iz organizacija civilnog društva koje se već bave ili će se, nadahnute priručnikom, tek početi baviti temama održivog razvoja.

Priručnik uključuje detaljan opis osam inovativnih alata, odnosno metoda za neformalno učenje kojima se već niz godina u svom radu s mladima uspješno koriste tri organizacije civilnog društva, Zelena Istra (Hrvatska), Legambiente Lombardia Onlus (Italija) te IPoP – Institut za politike prostora (Slovenija). Alati su usmjereni na tri tematska područja – prostorno uređenje, smanjenje nastanka otpada te klimatske promjene. U priručniku, stoga, možete pronaći sve što trebate znati o organizaciji i realizaciji sajma razmjene, simulacije UN-ove Konferencije o klimatskim promjenama ili urbane šetnje. Priručnik predlaže na koji način uključiti mlade, daje upute za provedbu metoda po koracima, prezentira ishode učenja te metode za procjenu usvojenosti ishoda učenja od strane mladih učenika. Dostupan je u elektroničkom i tiskanom obliku na hrvatskom, talijanskom, slovenskom i engleskom jeziku.

IPoP, Legambiente Lombardia i Zelena Istra izradili su priručnik „Alati za učenje – alati za održivi razvoj” u okviru istoimenog projekta koji je započeo 1. studenog 2020., a traje do 30. lipnja 2022. Projekt je, prije svega, usmjeren na osnaživanje ovih partnerskih organizacija i njihovog osoblja za inovativan rad s mladima na temama povezanim s održivim razvojem, zaštitom okoliša i klimatskim promjenama. Do osnaživanja je došlo razmjenom dobrih praksi, zelenih vještina i alata za neformalno učenje među trima organizacijama tijekom triju „treninga za trenere”. Treninzi su omogućili da svaka organizacija inovira svoju već postojeću „zelenu ekspertizu” preuzimanjem metoda partnera, odnosno izradom inovativnih programa za kvalitetniji, moderan i atraktivan rad s mladima, u skladu s očekivanjima mladih.

Devet osoba koje rade s mladima u projektном timu postale su na taj način „katalizatori” pozitivnih promjena kod drugih dviju ciljanih skupina projekta – mladih osoba i nastavnika.

Tijekom tri radionice u koje je bilo uključeno 30 mladih volontera, partneri su testirali inovativne alate za neformalno učenje u vlastitim lokalnim zajednicama. Time su ujedno i pripremili i osnažili mlade da djeluju kao agenti promjena za održivi razvoj, podigli njihovu svijest o okolišnim i klimatskim izazovima te unaprijedili, prije svega, njihovu građansku kompetenciju i njihove zelene vještine. Mladi su postali svjesniji kako njihovo ponašanje utječe na okoliš, ali i kako njihove nove vještine omogućavaju volontiranje i rad u zelenim sektorima. Na ovaj način omogućene su pozitivne promjene ponašanja, osobnih preferencija, potrošačkih navika i životnih stilova mladih.

S ciljem osnaživanja međusektorske suradnje i doprinosa području školskog obrazovanja, priručnik, koji je jedan od značajnijih proizvoda projekta „Alati za učenje – alati za održivi razvoj”, bit će dostavljen svim školama u Hrvatskoj, Sloveniji i Lombardiji te institucijama relevantnima za školsko obrazovanje. Partneri organiziraju i predstavljanje priručnika za nastavnike u Puli, Ljubljani i Milanu.

Kako bi projekt doprinio promicanju priznanja i vrednovanja rada s mladima te neformalnog i informalnog učenja, osobe koje rade s mladima za svoje sudjelovanje na treninzima, odnosno na projektu primit će Youthpass certifikat, dok su mladi volonteri uključeni u projekt također dobili ovaj certifikat i volontersku knjižicu.

Projekt podržava nastavnike i osobe koje rade s mladima u njihovoj upornoj potrazi za kvalitetnim i inovativnim alatima koji mlade potiču na djelovanje u smjeru održivog razvoja.

ZELENA

ISTRA

**ALATI ZA
SMANJENJE
NASTANKA
OTPADA I
PROMJENU
POTROŠAČKIH
NAVIKA MLADIH**

Svakoga dana stvaramo „planine” otpada. Mladi, koji najčešće žive u kućanstvima s roditeljima, dio su ovog problema i znatno mu pridonose.

S druge strane, mladi ljudi ozbiljno su zabrinuti za okoliš, ali su jednako tako za njega i odgovorni. Zbog očekivano duljeg životnog vijeka, mladi ljudi morat će još prilično dugo živjeti s posljedicama pogoršanog stanja u okolišu koje su im ostavili roditelji. Iz tog se razloga sve više zanimaju za nove održive prakse. Međutim, nedostaje edukacija i prilika za djelovanje i učenje iz praktičnog iskustva, čime ćemo se pozabaviti u ovom priručniku.

Tri alata Zelene Istre opisana u priručniku mogu pridonijeti edukaciji i, što je još važnije, promijeniti stavove i potrošačke navike, odnosno ponašanja koja su vezana uz stvaranje otpada. Alati promiču načela *5R*, posebno ponovnu upotrebu (*reuse*) i smanjenje (*reduce*) nastanka otpada.

Sljedeći *5R* načela moguće je smanjiti količinu otpada koju stvaramo i ujedno podići kvalitetu naših života odabirom kvalitetnijih proizvoda i racionalnijim upravljanjem kućnim proračunom.

Navedena načela proizlaze iz koncepta „nula otpada” (*zero waste*) koji nam govori da je moguće gotovo uopće ne proizvoditi otpad u kućanstvu. Iako ovo djeluje kao utopijska ideja, budemo li slijedili pet jednostavnih načela točno uspostavljenim redoslijedom, možemo u velikoj mjeri smanjiti količinu otpada u svom kućanstvu: 1. odbijanje onoga što nam ne treba (*refuse*), 2. reduciranje onoga što nam treba (*reduce*), 3. ponovna upotreba onoga što već posjedujemo (*reuse*), 4. recikliranje onoga što ne možemo ponovno koristiti (*recycle*) i 5. kompostiranje zelenog i biootpada (*rot*).

1. ODBITI

Odbijte sve što vam nije potrebno. Ovaj korak uključuje odbacivanje jednokratnih proizvoda kao što su vrećice, slamke, pribor za jelo, šalice, neželjena pošta, besplatni promotivni artikli i drugi proizvodi kratkog životnog vijeka.

2. SMANJITI

Smanjite potrošnju procjenjujući potrebe svog kućanstva i kupujte samo ono što vam je uistinu potrebno. Možemo pomoći okolišu fokusirajući se na kvalitetu i iskustvo umjesto na količinu i stvari. Primjerice, umjesto predmeta prijatelju poklonite ulaznice za kino.

3. PONOVO UPOTRIJEBITI

Pokušajte zamijeniti jednokratne predmete njihovim višekratnim i trajnim alternativama: uvijek koristite svoju bocu za višekratnu upotrebu, torbu za kupnju,

šalicu za kavu... Koristite proizvod koji već posjedujete za istu ili novu namjenu. Osim toga, istražite alternative za kupnju novih predmeta: posudite susjedov alat, popravite uređaj, komad namještaja, kupite rabljeno ili posjetite sajam razmjene.

4. RECIKLIRATI

Primjenjujemo li dosljedno prethodne korake, u našem kućanstvu više neće biti nepotrebnih stvari. Promišljeno kupujemo samo najpotrebnije i ponovno koristimo ono što već posjedujemo, a sav preostali otpad može se reciklirati.

5. KOMPOSTIRATI

Biološki otpad iz naših kuhinja i vrtova može se kompostirati kako bi se dodatno smanjila količina otpada i ujedno proizveo dragocjeni materijal koji sadrži humus za naše biljke.

Smanjenje i ponovna upotreba otpada jedan je od prvih koraka koji nas može dovesti do zelenije budućnosti. Stoga je vrlo važno da mlade ljude educiramo o načinima i alatima koji im mogu pomoći da to postignu.

Prije primjene jednog od alata za smanjenje nastanka otpada, mlade ljude možete uputiti u temu kratkim uvodnim predavanjem koristeći bitne podatke iz vaše lokalne zajednice (npr. stopa recikliranja, količina miješanog otpada po glavi stanovnika, potrošačke navike mladih itd.) i raspravljajući o njihovim osobnim potrošačkim navikama. Predlažemo također da prilikom uvođenja teme prikažete jedan od sljedećih videozapisa:

„Priča o stvarima” (*The Story of Stuff*), koji objašnjava posljedice prekomjerne potrošnje:
https://www.youtube.com/watch?v=9GorqroiqqM&t=46s&ab_channel=TheStoryofStuffProject

„Priča o rješenjima” (*The Story of Solutions*):
https://www.youtube.com/watch?v=cpkRvc-sOKk&t=18s&ab_channel=TheStoryofStuffProject

„Čovjek” (*Man*), kratki animirani film:
https://www.youtube.com/watch?v=WfGMYdalCIU&ab_channel=SteveCutts

Ova tema pridonosi ostvarenju cilja održivog razvoja 12 – Odgovorna proizvodnja i potrošnja.

Kako biste mlade naučili o smanjenju nastanka otpada, možete koristiti radne listove koje smo za ispis pripremili na kraju svakog poglavlja. Radni listovi vam pomažu organizirati aktivnosti vezane uz pojedini alat, odnosno uključiti mlade u organizaciju od samog početka. Podijelite mlade u grupe od tri do pet sudionika, podijelite im radne listove te im dozvolite da raspravljaju i dogovaraju na pitanja koja ih korak po korak vode kroz organizaciju aktivnosti.

ALAT 1:

KUTIJA ZA DIJELJENJE (GIVE-BOX)

Kutija za dijeljenje je mjesto na kojem ljudi ostavljaju razne stvari koje im ne trebaju: odjeću, knjige, DVD-ove, električne aparate, igračke, posuđe... te uzimaju stvari koje su im potrebne. Ta je kutija najčešće nalik ormaru, obično izrađena od recikliranih materijala.

Ljudi slobodno mogu donositi stvari u tu kutiju i uzimati iz nje, ali isto tako mogu u nju donositi stvari bez uzimanja i uzimati bez donošenja. Kutija za dijeljenje potiče: ponovnu upotrebu, smanjenje nastanka otpada, održivost, koncept dijeljenja, odgovornu potrošnju i proizvodnju.

Prilikom predstavljanja ovog alata, možemo se usredotočiti na važnost načela ponovne upotrebe. Ponovna upotreba znači obnavljanje i korištenje proizvoda ili njihovih dijelova iznova, produžuje im životni ciklus i štedi resurse. Smanjenje i ponovna upotreba najučinkovitiji su načini na koje možete spasiti prirodne resurse, zaštititi okoliš i uštedjeti novac.

ZAŠTO JE OVAJ ALAT DOBAR ZA RAD S MLADIMA?

Kutija za dijeljenje dobar je alat jer mladima omogućava da vlastitim rukama rade nešto praktično. Uključuje puno „uradi sam” aktivnosti, poput crtanja skice željene kutije za dijeljenje, bojenja i ukrašavanja, brušenja drva, rezanja...

KAKO UKLJUČITI MLADE?

Najbolji način uključivanja mladih u aktivnosti vezane uz ovaj alat je uključiti ih od samog početka – kao volontere koji sudjeluju u radionici izrade kutije za dijeljenje tijekom praktične radionice. Mladi vole biti uključeni u proces: predlaganja i odabira lokacije za kutiju za dijeljenje, pisanja pravila za korištenje kutije za dijeljenje, donošenje prvih predmeta koji će biti ostavljeni u kutiji, pomaganja pri nabavci potrebnih materijala i alata itd. Mladi će također biti i korisnici kutije za dijeljenje.

UPUTE ZA IZRADU I KORIŠTENJE KUTIJE ZA DIJELJENJE

- ponovno upotrijebite postojeće predmete (stari ormari, drvene palete, police, čak i koferi ili kartonske kutije)
- postavite kutiju u javni prostor: centar za mlade, školu, ulicu, park, radno mjesto
- napišite smjernice/pravila korištenja kutije: npr. ostavite samo cijele, ispravne predmete u dobrom stanju
- na kutiju za dijeljenje može se pričvrstiti bilježnica kako bi ljudi mogli zapisati svoje ime kada nešto ostave i/ili uzmu

ISHODI UČENJA

Nakon što budu uključeni u izradu i korištenje kutije za dijeljenje, mladi će učenici moći:

- odrediti načine na koje se otpad može smanjiti ponovnom upotrebom;
- odrediti vrste otpada koje se mogu ponovno upotrijebiti;
- poboljšati vlastitu finu motoriku;
- usvojiti naviku ponovne upotrebe otpada u svakodnevnom životu.

UPIŠI ŠTO
DARUJEŠ
I ŠTO
UZIMAŠ

KUTIJA ZA DIJELJENJE / RADNI LIST

ŠTO JE KUTIJA ZA DIJELJENJE?

Načelo: ponovno upotrijebljena stvar = smanjenje nastanka otpada

Kutija za dijeljenje velika je, otvorena kutija smještena u javni prostor gdje možete ostaviti i uzeti rabljene predmete poput odjeće, knjiga, igrice, stripova, igračka ili nakita. Kutija za dijeljenje može biti izrađena od starog ormara, polica, kutija, paleta – puno je mogućnosti.

PRILIKOM PLANIRANJA IZRADE KUTIJE ZA DIJELJENJE:

1. Odredite lokaciju na koju ćete smjestiti kutiju za dijeljenje.
2. Razmislite koje materijale možete iskoristiti za izradu svoje kutije za dijeljenje. Što imate kod kuće? Što možete pronaći u centru za mlade, u školi, na radnom mjestu? Popišite te materijale.
3. Osmislite izgled kutije za dijeljenje. Nacrtajte skicu.
4. Koji vam još materijali i alati trebaju (boje, lakovi, ljepila, tkanine...)? Tko vam može posuditi alat ili dati određeni materijal? Tko vam može pomoći?
5. Isplanirajte kako, kada i gdje biste mogli imati radionice izrade kutije za dijeljenje. Kod kuće, u grupama?
6. Kako ćete prezentirati/oglasiti kutiju za dijeljenje i pravila za njeno korištenje? Hoćete li koristiti društvene mreže ili plakat, možda letak?
7. Osmislite tekst za predstavljanje kutije za dijeljenje i pravila njezina korištenja.
8. Pripremite bilježnicu u koju korisnici mogu zapisati svoja imena prilikom donošenja stvari u kutiju za dijeljenje. Gdje ćete je staviti, kako ćete je pričvrstiti za kutiju za dijeljenje?
9. Odredite koliko vam je volontera potrebno. Podijelite uloge.

PRIMJER PRAVILA KORIŠTENJA KUTIJE ZA DIJELJENJE:

Imamo samo jedan planet!

Koristimo li stvari ponovno – smanjujemo otpad

U ovoj kutiji za dijeljenje možete ostaviti stvari koje vam ne trebaju (knjige, odjeću, stripove itd.). Također, možete uzeti sve što vam je potrebno.

ALAT 2:

SAJAM RAZMJENE

Sajam razmjene je događaj trampe u zajednici koji promiče ponovnu upotrebu, odnosno manje odbacivanja proizvoda. Sajmovi razmjene mladima pružaju savršenu priliku da se riješe proizvoda koje više ne žele te, s druge strane, da dobiju besplatne proizvode koji su još uvijek u dobrom stanju. Ujedno, razmjene su i zabavni, društveni događaji i često podrazumijevaju druženje uz hranu, glazbu i praktične, odnosno kreativne radionice. Iz svih tih razloga, ovaj je alat za neformalno učenje vrlo privlačan mladima. Sajam razmjene može se organizirati redovito prema određenom rasporedu. Nadalje, najkvalitetnije stvari koje ne pronađu novog vlasnika mogu se donirati drugim organizacijama, budući da bi neke mogle koristiti. Sajam razmjene služi za promicanje načela ponovne upotrebe, kao jednog od 5R-a.

UVODNO PREDAVANJE

Ovaj se alat posebno veže za problem tekstilne industrije jer se najčešće razmjenjuje upravo odjeća. Predlažemo da nastavnici i osobe koje rade s mladima obrade ovu temu kroz uvodno predavanje, prije same organizacije događaja. Sugeriramo različite metode za ovo predavanje – od rada u grupama, gledanja filma do rasprave.

Industrija brze mode ima velik utjecaj na svakodnevni život mladih i njihove potrošačke navike. Prema statistikama i istraživanjima, postoji veza između životnog stila mladih i načina na koji pristupaju „brzoj modi”. Vezano za koncept „brze mode”, istraživanja pokazuju da su mladi pridavali relativno visok stupanj važnosti pojmovima kao što su „niske cijene”, „casual”, „pristupačno” i „moderno”. S druge strane, mladi su zabrinuti za okoliš te pod utjecajem obrazovnih programa i informativnih kampanja mogu promijeniti vlastite stavove i stil života.

Pojam održivog življenja novi je *cool*, dok digitalni influenceri imaju veliku ulogu u promjeni percepcije. Zloglasni *haul* videi¹, koji su nekada bili vrlo popularni

među mladim gledateljima YouTubea, sada gube na svojoj privlačnosti jer kreatori sadržaja počinju odustajati od kompulzivnog kupovanja u korist spore mode.

Godina 2019. započela je s popularnim hashtagom #byebuychallenge na Instagramu kojim su korisnici pozvani da kupuju manje i iskoriste maksimum od odjeće koju već imaju. Istodobno, sve više influencera koje mladi prate rade s etičkim modnim brendovima, što se očituje u tržišnim trendovima. Kako se sve više tvrtki brze mode bori za opstanak, fokus pada na one etičke, koje počinju prevladavati u popularnosti među mladom generacijom.

Predlažemo da u uvodnom predavanju nastavnici i djelatnici koji rade s mladima koriste informacije i podatke s navedenih *web*-stranica ili videa:

Pokret Modna revolucija (*Fashion Revolution*):

<https://www.fashionrevolution.org/>

„Izrabljivačka tvornica, Ubojita moda” (*Sweatshop, Deadly Fashion*): dokumentarac o trima mladim modnim blogericama koje mjesec dana provode radeći u kambodžanskoj izrabljivačkoj tvornici tekstila:

https://www.youtube.com/watch?v=E2HnFr8jgCQ&ab_channel=JavaDiscover%7CFreeGlobalDocumentaries%26Clips

Problem s brzom modom: https://www.youtube.com/watch?v=iq0--DfC2Xk&ab_channel=TeenVogue

¹ Mladi su u svojim *haul* videima često pokazivali i govorili o brojnim artiklima koje su kupili. Problem vezan uz *haul* videe bio je taj što je promicao nepotrebnu prekomjernu potrošnju.

ZAŠTO JE OVAJ ALAT DOBAR ZA RAD S MLADIMA?

Ovaj alat dobar je za mlade jer im daje priliku za praktičan pristup. Uče kroz djelovanje i razvijaju različite vještine – od organizacijskih i logističkih do komunikacijskih.

KAKO UKLJUČITI MLADE?

Najbolji je način uključiti mlade u organizaciju događaja. Možete mladima predložiti da događaj organiziraju u javnom prostoru, klubu za mlade, školi, u susjedstvu ili vlastitoj kući s grupom bliskih prijatelja.

ISHODI UČENJA

Nakon što se uključe u organizaciju sajma razmjene, mladi će moći:

- odrediti načine na koje se otpad može smanjiti ponovnom upotrebom;
- odrediti vrste otpada koje se mogu ponovno upotrijebiti;
- razviti vještinu organiziranja javnog događaja za promicanje principa ponovne upotrebe, ali i za organiziranje različitih događaja za podizanje svijesti javnosti i o drugim temama koje nisu otpad;
- primijeniti ponovnu upotrebu otpada u svakodnevnom životu;
- analizirati i odgovoriti na argumente o prekomjernoj potrošnji.

SAJAM RAZMJENE / RADNI LIST

1. ŠTO JE SAJAM RAZMJENE (SWAP)?

To je događaj vrlo sličan buvljaku. Razlika je samo u tome što se na sajmu razmjene stvari razmjenjuju i ne naplaćuju se! Ono što nama više nije potrebno, nekome može biti savršeno i obrnuto! Razmjena nije direktna, već stvari koje poklanjamo ostavljamo, a iz cjelokupne ponude izabiremo one koje nam trebaju. Najkvalitetnije stvari koje ne pronadu novog vlasnika mogu se donirati drugim organizacijama, budući da bi nekome mogle koristiti. Obilježje *swap* događaja je i dobro druženje uz muziku i piće.

2. PRAVILA

Prilikom dolaska, na info punktu ostavite predmete koje želite donirati, ne više od desetak. Za svaki ćete dobiti bon/vaučer za zamjenu. Bonove možete zamijeniti za željene predmete iz ponude. Zadnjih sat vremena razmjena će biti moguća i bez bonova – do isteka zaliha. Možete ponijeti odjeću, knjige, društvene igre, igračke, male kućanske aparate itd. Molimo da donesete stvari koje su očuvane, čiste, bez mrlja i ispravno rade.

KORAK PO KORAK UPUTE I PITANJA ZA PROVEDBU

1. Odredite datum, vrijeme i lokaciju vašeg događaja.
2. Osmislite naziv događaja.
3. Koliko sudionika predviđate?
4. Odredite broj stolova/šandova koji vam treba, i gdje ćete ih nabaviti.
5. Koje vrste predmeta želite razmjenjivati? Popišite ih. Tko će napisati natpise s vrstama predmeta koji se mogu razmijeniti (odjeća, cipele, igračke...) i kako će natpisi izgledati?
6. Želite li događaj obogatiti glazbom ili grickalicama? Tko će puštati glazbu i kako? Koja je oprema neophodna? Tko će donijeti grickalice? Kako ćete ih poslužiti?
7. Trebaju li vam bonovi za razmjenu? Kako ćete ih izraditi i koliko? Tko će ih izraditi?
8. Kako ćete pozvati sudionike? Preko društvenih mreža ili plakata? Trebate li letak?
- 8.a Napišite tekst najave događaja.
9. Koliko volontera vam treba za organizaciju događaja? Podijelite uloge.
10. Kako ćete sudionike upoznati s pravilima?
11. Ako vam nakon razmjene ostane stvari, kome ćete ih donirati ili kako ćete ih pravilno zbrinuti?

ALAT 3:

DOGAĐAJ KUHANJA S OSTACIMA HRANE

Cilj ovog događaja je podizanje svijesti o količini hrane koja se nepotrebno baca i o načinima na koje se to može izbjeći. Središnji dio događaja je javno kuhanje jela od ostataka hrane.² Osim kuhanja, dio događaja može biti i prikaz količine hrane koju prosječni građanin baci. Tijekom događaja mladi mogu posjetiteljima dati informacije o otpadu od hrane (podjelom letaka i razgovorom s posjetiteljima).

Prije organiziranja događaja s mladima, potrebno ih je motivirati i upoznati s temom, kako bi razumjeli lokalne i globalne probleme vezane uz otpad od hrane.

UVOD U PROBLEM OTPADA OD HRANE

Moguće su dvije vrste uvoda:

1. Kratko predavanje u kojem nastavnik/osoba koja radi s mladima izlaže najvažnije informacije o otpadu od hrane.
2. U parovima ili grupama, mladi sami istražuju otpad od hrane.

Svaka grupa istražuje drugačiju temu/pitanje vezano za otpad od hrane, što se zatim prezentira drugima – npr. Koliko hrane bacamo? Zašto bacamo toliko hrane? Koji su utjecaji otpada od hrane? Što svi možemo učiniti kako bismo smanjili otpad od hrane?

KOLIKO HRANE BACAMO?

Otpad od hrane veliki je i rastući problem: otprilike jedna trećina hrane proizvedene u svijetu za ljudsku potrošnju svake godine – otprilike 1,3 milijarde tona – propadne. Istovremeno, Ujedinjeni narodi procjenjuju da jedna od devet osoba na svijetu nema pristup

dovoljnoj količini hrane za zdrav život. U Europskoj uniji 20 % od ukupne proizvedene hrane propadne ili se baca, dok si 33 milijuna ljudi svaki drugi dan ne može priuštiti kvalitetan obrok! Svaki građanin EU-a godišnje baci oko 90 kilograma hrane.

ZAŠTO BACAMO TOLIKO HRANE?

...U SUPERMARKETIMA:

- Nepotrebno strogi rokovi prodaje znače da se hrana baca dok se može još uvijek jesti.
- Promotivne ponude, poput „kupite jednu, drugu dobijete besplatno”, potiču nas da kupujemo više hrane nego što nam je potrebno.
- Potražnja za kozmetički savršenom hranom znači da se proizvodi nepravilnog oblika bacaju.
- Loše skladištenje može dovesti do toga da se proizvodi moraju bacati.

...U KUĆANSTVIMA:

Kućanstva stvaraju više od polovice ukupnog otpada od hrane u EU-u – 47 milijuna tona! Kućanski otpad nastaje zbog toga što:

- kupujemo previše hrane
- ne pojedemo hranu na vrijeme
- ne razumijemo razliku između oznaka vezanih za rokove trajanja – „koristiti do” i „najbolje upotrijebiti do”
- hranu ne skladištimo pravilno
- pripremamo ili serviramo previše hrane.

² Prije organizacije raspitajte se kako su u vašoj državi regulirani ovakvi javni događaji s obzirom na sanitarne i zdravstvene uvjete.

KAKO OTPAD OD HRANE UTJEČE NA OKOLIŠ?

Proizvodnja hrane čini oko 25 % ukupnih emisija stakleničkih plinova koji uzrokuju klimatske promjene, a jedna trećina toga je uzrokovana proizvodnjom hrane koja se na kraju baca. Osim toga, otpad od hrane koji završi na odlagalištima proizvodi veliku količinu metana – stakleničkog plina koji je čak snažniji i od CO₂.

S obzirom na to da se na poljoprivredu utroši 70 % vode koja se koristi u cijelom svijetu, otpad od hrane također predstavlja veliko rasipanje slatkovodnih i podzemnih voda. Tijekom godine dana, samo za proizvodnju hrane koja se na kraju ne pojede, koristi se otprilike tri puta veća količina vode od volumena Ženevskog jezera. Bacanjem samo jedne jabuke, potratili ste 115 litara vode koja se utrošila za njenu proizvodnju. Na isti način, gotovo 1000 litara vode je potraćeno kada jednu čašu mlijeka ulijete u odvod.

Ako pogledate korištenje zemljišta, oko 1,4 milijarde hektara zemlje, što je otprilike jedna trećina ukupne površine poljoprivrednog zemljišta u svijetu, koristi se za uzgoj hrane koja se baca. Milijuni galona nafte se također svake godine troše na proizvodnju hrane koja se na kraju ne pojede. Pritom se uopće ne uzimaju u obzir negativni utjecaji na biološku raznolikost, koji su posljedica aktivnosti poput monokulture, pretvaranja divljih površina u poljoprivredne površine ili velike količine insekticida koji nepotrebno onečišćuju okoliš i negativno utječu na tlo, ekosustave i ljudsko zdravlje.

ŠTO MOŽEMO UČINITI DA SMANJIMO OTPAD OD HRANE?

Slijedite hijerarhiju otpada:

- **smanjiti** (*reduce*): kupujte samo hranu koju ćete jesti
- **ponovno upotrijebiti** (*reuse*): provjerite jeste li razumjeli oznake datuma (ne bacajte hranu koja je još uvijek dobra i sigurna); jedite ostatke sljedećeg dana
- **reciklirati** (*recycle*): pripremite novo jelo s ostacima hrane
- **kompostirati** (*rot*): kompostirajte otpad od hrane.

ISTRAŽIVANJE (ZA PRIKAZ OTPADA OD HRANE):

- Koliko otpada od hrane prosječna osoba u vašoj zemlji stvori godišnje? (Postoje znatne razlike:

prosječno EU-a je oko 90 kg, dok je u Hrvatskoj nešto više od 70 kg po osobi.)

- Kakva je distribucija otpada od hrane? Pokušajte pronaći informacije o raspodjeli različitih vrsta otpada od hrane.

U Hrvatskoj je distribucija sljedeća:

- 46 % voća i povrća
- 9 % kruha i peciva
- 8 % krumpira
- 7 % mesa
- 4 % mlijeka i mliječnih proizvoda
- 4 % riže
- 4 % tjestenine
- 3 % ribe
- 3 % kuhane/već pripremljene hrane
- 3 % kolača i keksa
- 3 % prerađenog voća i povrća
- 9 % ostale grupe hrane.

MOGUĆE DODATNE AKTIVNOSTI:

1. Radionice kuhanja
2. Radionica komposta po principu „uradi sam”
3. Kuharica s ostacima hrane.

ZAŠTO JE OVAJ ALAT DOBAR ZA RAD S MLADIMA?

Ovaj alat dobar je za mlade jer im daje priliku da uče kroz djelovanje, odnosno da uče o organiziranju javnog događaja uključivanjem u proces planiranja i realizacije događaja. I ovaj alat mladima omogućava razvoj vještina – od organizacijskih i logističkih do komunikacijskih.

KAKO UKLJUČITI MLADE?

Najbolji način uključivanja mladih u aktivnost je uvesti ih u organizaciju događaja, kao volontere koji pomažu u realizaciji svih detalja događaja. Oni također mogu biti ciljane skupina događaja kuhanja s ostacima hrane.

ISHODI UČENJA

Nakon što organiziraju i sudjeluju u događaju kuhanja s ostacima hrane, mladi će biti sposobni:

- opisati globalne posljedice otpada od hrane;
- identificirati načine na koje se može smanjiti otpad od hrane;
- organizirati događaj kuhanja s ostacima hrane;
- primijeniti naučeno o načinima smanjenja otpada od hrane u svakodnevnom životu.

EAT
ISTRIA

ŠTO JE DOGAĐAJ KUHANJA S OSTACIMA HRANE? / RADNI LIST

Ovim događajem želimo prikazati šokantan i alarmantan problem nepotrebnog bacanja hrane. Također želimo predstaviti praktične alate koji upućuju na rješenje, jer postoje načini za izbjegavanje otpada od hrane! Središnji dio događaja je javno kuhanje s ostacima hrane.³ Tijekom događaja možemo podići svijest posjetitelja o problemu otpada od hrane i pokazati kako ga prevladati, naučiti ponešto o tome kako kuhati s ostacima hrane i kušati ukusnu hranu koju priprema lokalni kuhar!

ORGANIZACIJA DOGAĐAJA - UPUTE KORAK PO KORAK I PITANJA ZA PROVEDBU

1. Odredite datum, vrijeme i mjesto događaja. Mjesto s velikom frekvencijom ljudi, npr. zelena tržnica, izvrsno je ako je događaj za širu javnost; lokacija poput one ispred centra za mlade, kluba za mlade ili škole odlična je ako je događaj usmjeren na mlade.

Podijelite zadatke: Tko može pomoći u traženju dozvole od lokalnih vlasti za zauzimanje javne površine? Tko će posjetiti lokaciju prije događaja? Tko će komunicirati s dionicima koji pomažu u organizaciji (npr. ako javno poduzeće upravlja lokacijom, treba provjeriti mogu li oni osigurati štandove na tržnici, provjeriti je li potrebna električna oprema kao što su produžni kablovi i može li se osigurati njihova dostupnost)?

2. Razmislite o svim uređajima za kuhanje koji su vam potrebni za kulinarski događaj.

Odlučite tko će vam na događaj pomoći donijeti prijenosno indukcijsko kuhalo, lonce, pribor za jelo, daske za rezanje, noževe ili pregače? Tko će nabaviti pribor za jelo i posuđe za višekratnu upotrebu/kompostiranje, jer izbjegavamo stvaranje plastičnog otpada od proizvoda za jednokratnu upotrebu?

3. Razmislite tko bi mogao biti lokalni poznati kuhar koji će vam pomoći u kuhanju. Tko će kontaktirati kuhara prije događaja? Koliko

volontera trebate da pomognu kuharu, podijele kuhanu hranu prisutnima/mladima, razgovaraju s posjetiteljima ili podijele letke o problemu otpada od hrane?

4. Napravite plan kupovine i predstavite hranu koju prosječni građanin baci godišnje. Tko može pomoći u izradi popisa za kupovinu svega što je potrebno za događaj kao i sa samom kupovinom?
5. Pronađite lake, za pripremu jednostavne recepte s ostacima hrane za prezentaciju.

Tko će pitati članove obitelji poput djedova i baka, susjede ili druge članove zajednice recepte za jela od ostataka hrane? Tko će pomoći u odabiru recepata koji će se pripremati tijekom događaja? Razgovarajte o tome kako bi recepte mogla prihvatiti ciljana publika.

6. Odlučite se za neke informativne materijale – letke s činjenicama i savjetima ili info panele.

Tko će sastaviti sadržaj, činjenice koje će biti uključene u letak/info panel? Tko će ga dizajnirati? Hoćete li ga tiskati, u koliko primjeraka?

7. Razmislite o ciljanoj publici. Hoćete li pozvati klubove/organizacije mladih da posjete događaj? Pronađite volontere koji će slati pozivnice ili osobno pozivati i razgovarati o događaju.
8. Hoćete li osigurati kuharske pregače i kape i postaviti fotografsku točku (*photo point*) koju posjetitelji mogu koristiti, te, ako žele, objaviti svoje fotografije na društvenim mrežama uz hashtag #stopfoodwaste? Tko će se brinuti za *photo point* tijekom događaja?
9. Odlučite o nazivu događaja i napišite tekst za njegovu promociju.
10. Tko će napisati i poslati medijima priopćenje za javnost? Tko će napraviti Facebook događaj, tko će promovirati događaj putem društvenih mreža?

³ Prije organizacije raspitajte se kako su u vašoj državi regulirani ovakvi javni događaji s obzirom na sanitarne i zdravstvene uvjete.

LEGAMBIENTE LOMBARDIA

ALATI ZA
UKLJUČIVANJE
MLADIH U
DJELOVANJE
U PODRUČJU
KLIME

Klimatske promjene uzrokovane ljudskim djelovanjem sve su brže i raširenije diljem svijeta. Znanstvenici ističu da su trenutačne promjene bez presedana. Mnogi se njihovi učinci neće moći povratiti ni za tisuće godina. Glavni tajnik UN-a António Guterres komentirao je posljednje izvješće IPCC-a (kolovoz 2021.) kao „crveni alarm za čovječanstvo. Zvona za uzbunu su zaglušujuća i dokazi su nepobitni.” Ako se ne poduzmu hitne, brze i opsežne mjere kako bi se smanjila emisija stakleničkih plinova, bit će nemoguće ograničiti povećanje globalne temperature na 1,5 °C ili na 2 °C iznad predindustrijskih razina. Znanstvenici tvrde da će učinci klimatskih promjena narednih desetljeća biti sve očitiji: globalni porast od 1,5 °C (trenutačna globalna prosječna temperatura je već porasla za 1 °C u odnosu na predindustrijske razine) produljit će topla godišnja doba, skratiti hladna i izazvati intenzivne toplinske valove; porast od 2 °C prouzročit će ekstremne toplinske valove i doseći kritične pragove za poljoprivredu i zdravlje.

Problem nije samo u temperaturi: klimatske promjene dovode do promjena vlažnosti, suhoće, vjetrova, snijega i leda, obalnog područja i oceana. One utječu i utjecat će na život na planetu, na ljude, stvarajući neravnoteže s kojima će se čovječanstvo morati suočiti.

Navedeni podaci negativno se odražavaju na svakoga tko ih spozna, izazivajući kod mnogih ljudi reakciju odbijanja i otklanjanja problema, pa čak tjeskobu i psihički stres. Globalna studija¹ koju su proveli akademici s britanskog Sveučilišta Bath (*University of Bath*) i američkog Centra za inovacije i globalno zdravlje u Stanfordu (*Stanford Center for Innovation and Global Health*), primjerice, pokazuje da se otprilike polovica intervjuiranih mladih ljudi na uzorku od 10.000 u 10 zemalja u svakodnevnom životu osjeća tjeskobno zbog klimatskih promjena: djeca i adolescenti boje se za budućnost i razočarani su nedjelovanjem vlada. Sve to stvara psihičko stanje trajne nelagode.

Ono što mladi demonstracijama *Fridays For Future* traže zapravo je klimatska pravda i mogućnost vraćanja povjerenja u budućnost kakvo su imale prethodne generacije. Djelovanje i uključivanje odličan je način da se pobijedi sve raširenija ekološka anksioznost: na taj se način kanalizira bijes i osjećaj izdaje koje doživljavaju

mladi ljudi i jača nada u postizanje opipljivih rezultata. Aktivizam također može dovesti do stvarnih konkretnih rješenja, o čemu svjedoči i sudjelovanje 400 mladih iz cijeloga svijeta na manifestaciji „Mladi za klimu: pokretanje ambicija” (*Youth4Climate – Driving Ambition*), prvoj konferenciji za mlade o klimi, koja se održala od 28. do 30. rujna 2021. godine u Milanu. Tijekom ovih dana mladi su sučelili svoja mišljenja te izradili dokument na koji su se na završnom samitu osvrnule talijanska i britanska vlada. Događaj se održao povodom Pre-COP-a, pripremnih događaja za COP 26 u Glasgowu 2021. COP, odnosno Konferencija stranaka Okvirne konvencije UN-a o klimatskim promjenama (*Conference of the Parties of the United Nations Framework Convention on Climate Change; COP UNFCCC*) je godišnji službeni sastanak potpisnica Okvirne konvencije, koji se održava s ciljem procjene napretka u borbi protiv klimatskih promjena i pregovaranja o obvezujućim zadacima za budućnost.

Kako bi se mlade navelo na djelovanje, potrebno je podići svijest o klimatskoj krizi kao već prisutnoj pojavi i zabrinjavajućem fenomenu koji utječe na naše živote. Isto tako, treba im dati do znanja da rješenja već postoje. Veliku odgovornost u tom smislu imaju udruge za zaštitu okoliša, koje svojim djelovanjem šire okolišnu pismenost među mladima i ostalim dionicima. Iz tog razloga udruga Legambiente Lombardia redovito provodi aktivnosti s mladima u školi i izvan nje. Pritom se koristi metodama neformalnog učenja koje aktivno uključuju mlade, pobuđuju njihov interes te ih potiču na razmišljanje i produblјivanje znanja o određenoj temi. Metodologija učenja u opuštеноj atmosferi iznimno je važna u provođenju aktivnosti: zabava je ključna kako bi se sudionici osjećali uključenima i potom razvili interes za djelovanje u smjeru ublažavanja klimatskih promjena.

U ovom priručniku predstavljamo dva jednostavna alata koje Legambiente primjenjuje u svom radu sa srednjoškolcima u Lombardiji u Italiji: Simulacijska igra globalnog djelovanja u području klime (*World Climate Simulation Game*) i Kahoot! kviz o klimatskim promjenama.

1 <https://www.cnn.com/2021/09/14/young-people-say-climate-anxiety-is-affecting-their-daily-life.html>

ALAT 1:

SIMULACIJSKA IGRA GLOBALNOG DJELOVANJA U PODRUČJU KLIME

Simulacijska igra globalnog djelovanja u području klime organizacije Climate Interactive (neprofitni *think-tank* iz MIT Sloan School of Management u Cambridgeu, SAD) je igra uloga o klimatskim pregovorima UN-a. Kroz simulaciju sudionici imaju priliku eksperimentirati i istražiti metode i strategije djelovanja nacija u borbi protiv klimatskih promjena. Bit igre je korištenje C-ROADS-a, interaktivnog modela koji omogućava analizu rezultata igre uloga u stvarnom vremenu simulirajući kratkoročne i dugoročne učinke odluka UN-ovih zemalja u vezi sa smanjenjem emisija stakleničkih plinova.

ZAŠTO JE OVAJ ALAT DOBAR ZA RAD S MLADIMA?

Nakon što mladi usvoje teoriju o klimatskim promjenama, igra je odlična za produbljivanje znanja o toj temi. Potrebno je, naime, jasno shvatiti učinke klimatske krize i potrebu njenog hitnog zaustavljanja. Sama teorijska obrada, međutim, često nije dovoljna da se uvidi koje su to stvarno korisne mjere koje zemlje svijeta moraju usvojiti i koliki je razmjer epohalne promjene nužan da bi se promijenio tijek krize. Zahvaljujući simulatoru, sudionici će moći shvatiti razmjere izazova i potrebu pokretanja procesa suradnje među svim zemljama. Način na koji je organiziran prostor i dodjela uloga također će nam omogućiti da razmislimo o različitoj „težini” koju imaju razvijene zemlje i one u razvoju kada je riječ o suzbijanju emisija štetnih plinova. Prije početka simulacije potrebno je sudionicima objasniti što je COP, odnosno Konferencija UN-a o klimatskim promjenama koju će simulirati.

KAKO UKLJUČITI MLADE?

Simulacijska igra o klimatskim promjenama može se organizirati u školi ili u neformalnom obrazovnom okruženju, primjerice kao završni događaj ciklusa susreta posvećenih klimatskim promjenama.

Sama činjenica da je riječ o „igri”, a ne o predavanju, može olakšati uključivanje mladih i izvan školskog okruženja. Vesela, opuštena i gostoljubiva atmosfera u ugodnom prostoru doprinijet će uključivanju i sudjelovanju mladih.

ISHODI UČENJA

Nakon što se uključe u simulacijsku igru o klimatskim promjenama, mladi će moći:

- odrediti probleme uzrokovane klimatskom krizom u različitim dijelovima svijeta;
- opisati složene mehanizme pregovora COP-a;
- odgovoriti na argumente o klimatskim promjenama i razviti vlastite komunikacijske i pregovaračke vještine;
- prepoznati što država može poduzeti kako bi doprinijela smanjenju emisija stakleničkih plinova.

UPUTE ZA PROVEDBU PO KORACIMA

Ovisno o razini sudjelovanja, suradnje s grupom i entuzijazma unutar grupe, učitelj ili osoba koja radi s mladima moći će procijeniti stupanj osviještenosti o klimatskim promjenama i složenosti rješenja koja mladi usvajaju kako bi se suočili s problemom. Ako se smatra potrebnim, ovaj način rada može se uvesti u školski program i ocjenjivati na odgovarajući način. Najbolji način za igranje igre je uključiti cijeli razred ili čak dva razreda zajedno: simulacija odlično funkcionira za 20 – 50 osoba, ali može sudjelovati i više njih, čak do nekoliko stotina. Većina simulacija traje dva – tri sata, ali moguće je organizirati i kratke verzije od 45 minuta.

Nemoguće je organizirati simulirane pregovore bez moderatora kao ključne osobe, koji ima ulogu glavnog tajnika UN-a. Moderator može biti učitelj ili osoba koja će usmjeravati igru, a isto tako u toj ulozi mogu igrati

dvije osobe: idealno rješenje je da se jedan moderator fokusira na korištenje C-ROADS-a i objasni kako funkcionira, a drugi na grupnu dinamiku i učenje. Poželjno je da se moderator educira čitanjem Vodiča za moderatora² i praćenjem webinara³.

Sudionici će imati ulogu delegata koji predstavljaju nacije svijeta i zadatak – ograničiti globalno zatopljenje na najviše 2 °C u usporedbi s predindustrijskom globalnom prosječnom temperaturom. Njihova je uloga predlagati rješenja za smanjenje emisije stakleničkih plinova. Moderator će saslušati prijedloge grupa, ubaciti ih u C-ROADS i nastat će specifičan scenarij. Na temelju scenarija C-ROADS-a grupa će pregovarati i predložiti nova rješenja. Simulator će se ponovo pokrenuti.

- 2 Vodič za moderatora (Facilitator's Guide) možete preuzeti ovdje: <https://img.climateinteractive.org/wp-content/uploads/2020/12/World-Climate-Facilitator-Guide-v38.pdf>
- 3 Webinari i ostali korisni materijali, uključujući Vodič za moderatora dostupni su besplatno na sljedećem linku: <https://www.climateinteractive.org/ourwork/world-climate-trainings/>

Ovaj se proces može odvijati nekoliko puta kako bismo osigurali postizanje cilja zagrijavanja ispod 2 °C u usporedbi s predindustrijskim razinama.

Na početku simulacije sudionici se dijele u grupe, a svaka skupina dobiva list s opisom uloge. Postoje dva standardna načina podjele grupa:

- 6 regija: verzija za velike grupe (više od 18 osoba). Sudionici su podijeljeni u 6 grupa koje predstavljaju Kinu, Sjedinjene Američke Države, Europsku uniju, Indiju, ostale razvijene regije, ostale regije u razvoju.⁴
 - 3 regije: verzija pogodna za manje grupe (6 – 18 osoba) i kada je manje vremena na raspolaganju. Sudionici su podijeljeni u razvijene zemlje, zemlje u razvoju (grupa A) i zemlje u razvoju (grupa B).⁵

Svakoj grupi treba podijeliti dva različita obrasca: *Briefing Statement* (Sažeti opis problema) i *Proposal Form*⁶ (Prijedlog rješenja). U obrascu Sažetog opisa problema navedene su osnovne informacije koje pomažu sudionicima simulacije da se uklope u ulogu. Obrazac za prijedlog koristi svaka grupa u predstavljanju vlastita prijedloga djelovanja na smanjenje emisija stakleničkih plinova.

Igra se može igrati na daljinu (*online*).⁷ Za igru u prostoru preporuča se organizirati sobu na način da je opremljena:

- projektorom i računalom koje ima pristup C-ROADS-u te slajdovima koji prate igru.
- stolicama i stolom za svaku grupu. Svaki stol treba imati oznaku s nazivom grupe te gore navedene dokumente. Kako bi igra bila uspješnija, potrebno je razlikovati materijale koji se podijele svakoj grupi. Grupi najrazvijenijih zemalja (Europska unija, SAD i druge razvijene zemlje) stavite na sredinu stola buket cvijeća, olovke, blokove, grickalice. Za srednje razvijene zemlje osigurajte stolice, ali ne i stol. Ostali pregovarači zemalja u razvoju radit će sjedeći na podu, a voditelj grupe može eventualno sjediti na stolici. To će sudionicima olakšati identifikaciju s ulogom, a igra će biti zanimljivija.

- osigurati odijelo za osobu u ulozi glavnog tajnika UN-a. Moderator bi trebao odijelo nositi samo tijekom igre uloga.

Slijedi tipičan plan aktivnosti:

1.	Uvod	5 – 15 minuta
2.	Zadaci grupe	10 – 15 minuta
3.	Uvodna prezentacija summita UN-a	10 – 20 minuta
4.	Prvi krug – sastanci grupa	10 – 20 minuta
5.	Prvi krug – plenarne prezentacije	15 – 30 minuta
6.	Drugi krug – sastanci grupa i pregovori	15 – 30 minuta
7.	Drugi krug – plenarne prezentacije	10 – 20 minuta
8.	Dodatni krugovi igre	10 – 20 minuta
9.	<i>Debriefing</i> rasprava	30 – 60 minuta
Ukupno		2 – 4 sata

Detalje cijele aktivnosti, kao što je već spomenuto, možete pronaći u Vodiču za moderatora. Bitno je da sudionici shvate važnost *debriefing* rasprave, da razmisle o iskustvu, osjećajima i nadanjima koje su doživjeli kroz igru uloga i donesu zaključke prije napuštanja događaja. *Debriefing* je kratak, no vrlo koristan kako bi sudionici doživjeli značajno iskustvo.

⁴ Potpuni popis zemalja nalazi se u Dodatku Vodiča za moderatora: <https://img.climateinteractive.org/wp-content/uploads/2020/12/World-Climate-Facilitator-Guide-v38.pdf>

⁵ Ibid

⁶ <https://www.climateinteractive.org/programs/world-climate/facilitator-resources/>

⁷ Upute potražite ovdje: <https://img.climateinteractive.org/wp-content/uploads/2020/07/WCS-Game-Tips-for-Online-July-2020.pdf>

ALAT 2:

KAHOOT! KVIZ O KLIMATSKIM PROMJENAMA

Kahoot! je platforma za učenje temeljena na igri koja se uglavnom koristi u školama ili u drugim obrazovnim ustanovama. Registrirani korisnici na platformi mogu pisati vlastite kvizove (zване „Kahoots”) i koristiti se različitim alatima koje stranica nudi. Sudionici mogu pristupiti kvizu na pametnom telefonu i sudjelovati u interaktivnoj igri učenja uvidom u pitanja i odgovaranjem na njih na svom uređaju.

ZAŠTO JE OVAJ ALAT DOBAR ZA RAD S MLADIMA?

Igra je odličan uvod u raspravu o klimatskim promjenama ili drugim važnim okolišnim temama. Temelji se na predznanju sudionika te kroz pitanja nudi polazišne točke za dubinsku analizu teme koja se može odvijati tijekom kviza ili kasnije, nakon igre. Osim za uvođenje u temu, Kahoot! može poslužiti i kao alat za provjeru znanja stečenih tijekom edukacija te za ponavljanje naučenog kako bi se savladalo gradivo. Znanje mladih o klimatskoj krizi često je vrlo površno zbog čega se oni slabije uključuju u aktivizam, u privatnoj ili javnoj sferi i zbog čega su ravnodušni i teško se pokreću za dobrobit klime. Učenje, iako na opušten i participativan način, omogućava mladima da uistinu shvate zašto je bitno djelovati i zauzeti se kako bismo za nekoliko godina svjedočili epohalnoj globalnoj promjeni. Cilj te promjene je značajno smanjenje emisija koje negativno utječu na klimu te održavanje praga globalnog povećanja temperature ispod 1,5 °C u usporedbi s predindustrijskim razinama.

KAKO UKLJUČITI MLADE?

Mladi mogu sudjelovati u grupnim ili individualnim kvizovima tijekom određenih događaja organiziranim u neformalnom obrazovnom kontekstu ili u školskom okruženju. S obzirom na složenost teme i potrebu za pametnim telefonima, preporučuje se korištenje

Kahoot! kviza u radu sa srednjoškolcima i studentima. Nastavnici ili organizatori događaja mogu organizirati susret u sklopu nastave ili kao popodnevni ili večernji događaj, u suradnji s lokalnim institucijama te na mjestima za druženje na kojima se mladi i inače sastaju kao što su klubovi mladih. Kahoot! je jednostavan i zabavan alat i lako je koristiti se njime u neformalnom kontekstu pri rješavanju važnih pitanja na jednostavan način, čak i s ljudima koji su naočigled nezainteresirani za probleme okoliša. Mi iz udruge Legambiente koristimo se njime u svim navedenim kontekstima: u školi, na sastancima o klimatskim promjenama, za uvođenje u razne teme; tijekom tematskih večeri u klubovima mladih, kako bismo uključiti klijente u brzu i zabavnu igru koja nudi mogućnost učenja; tijekom edukacija u organizaciji drugih udruga.

Ono što očekujemo od korištenja ovog alata jest zainteresirati mlade za predstavljene teme, navesti ih na razmišljanje o nekim problematikama klimatske krize na zanimljiv i interaktivan način bez direktnog predavanja o problemu.

ISHODI UČENJA

Nakon što sudjeluju u Kahoot! kvizu o klimatskim promjenama, mladi će moći:

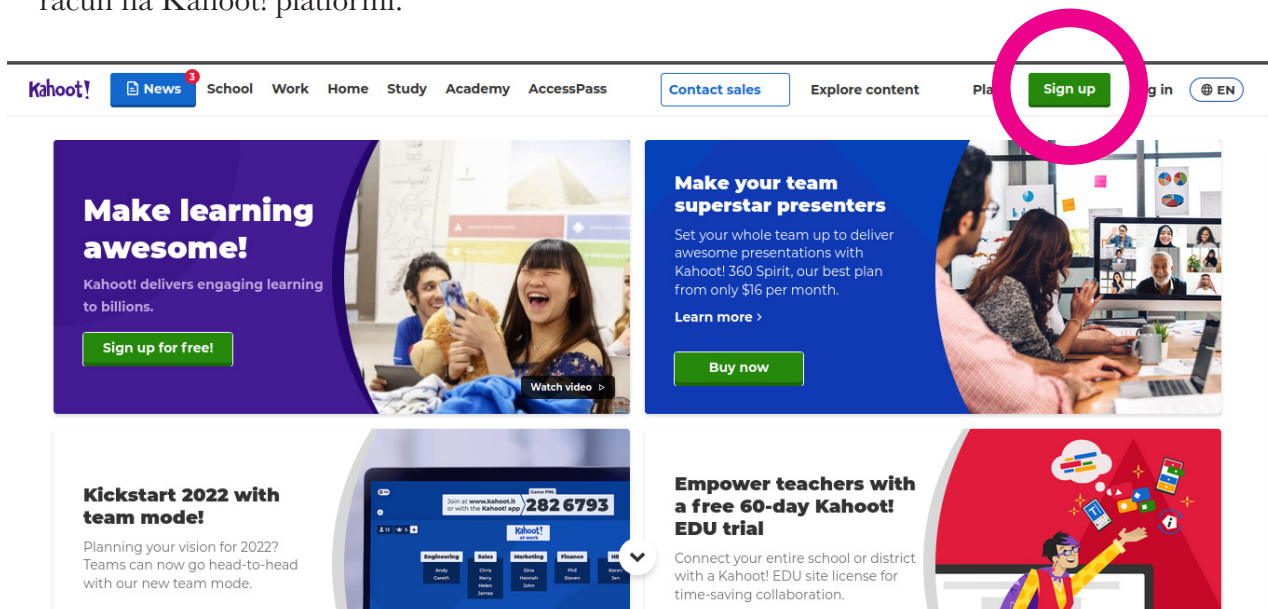
- odrediti različite aspekte klimatske krize;
- odrediti uzroke i posljedice klimatske krize;
- razviti informatičke vještine;
- osmisliti interaktivni kviz o klimatskim promjenama ili drugim temama održivog razvoja koji se mogu koristiti u drugim prilikama;
- primjenjivati ponašanja koja doprinose smanjenju stakleničkih plinova u svakodnevnom životu.

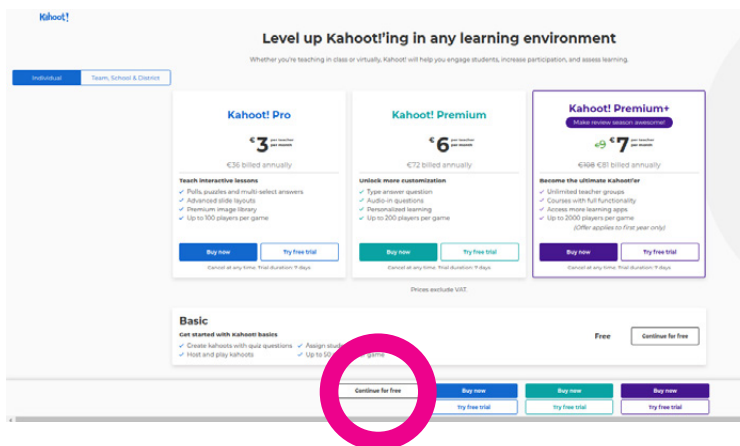
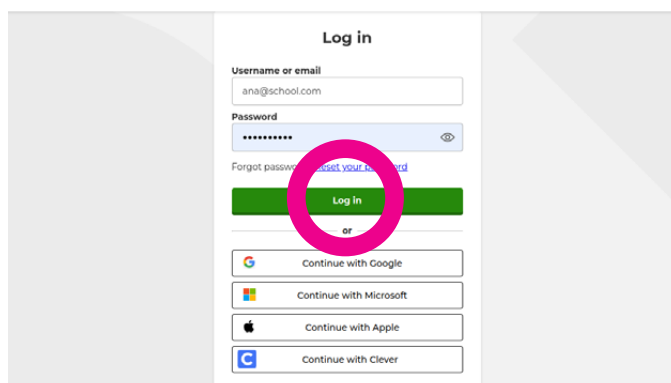
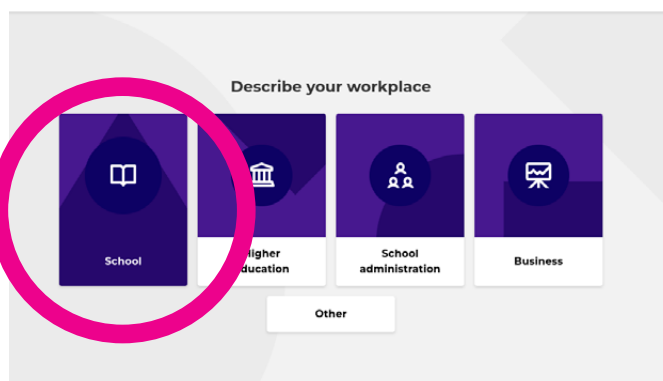
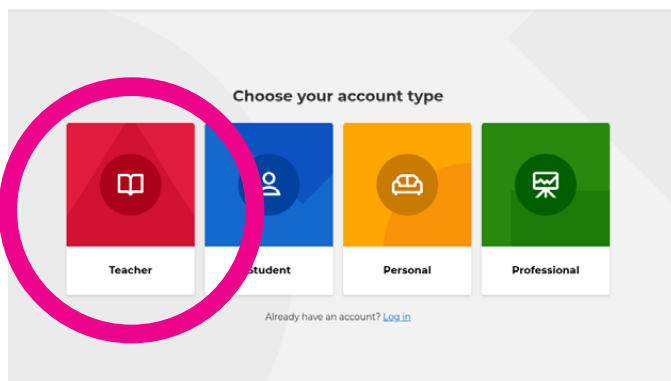
UPUTE ZA PROVEDBU PO KORACIMA

Slijedi kratak vodič o tome kako sastaviti kviz koristeći se platformom Kahoot!. Postoji besplatna verzija i razne plaćene verzije koje nude više značajki. U uputama ćemo se osvrnuti na funkcije dostupne u besplatnoj verziji.

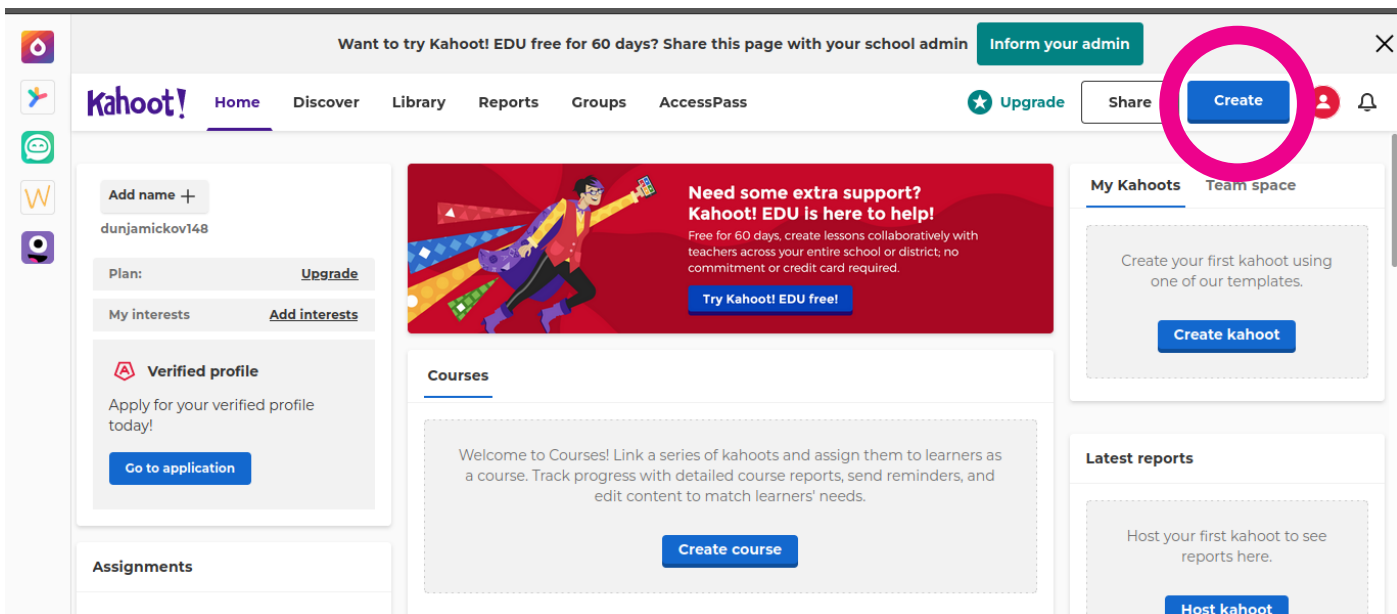
- 1) Posjetite stranicu <https://kahoot.com> i kliknite na „Sign up” kako biste otvorili korisnički račun na Kahoot! platformi.

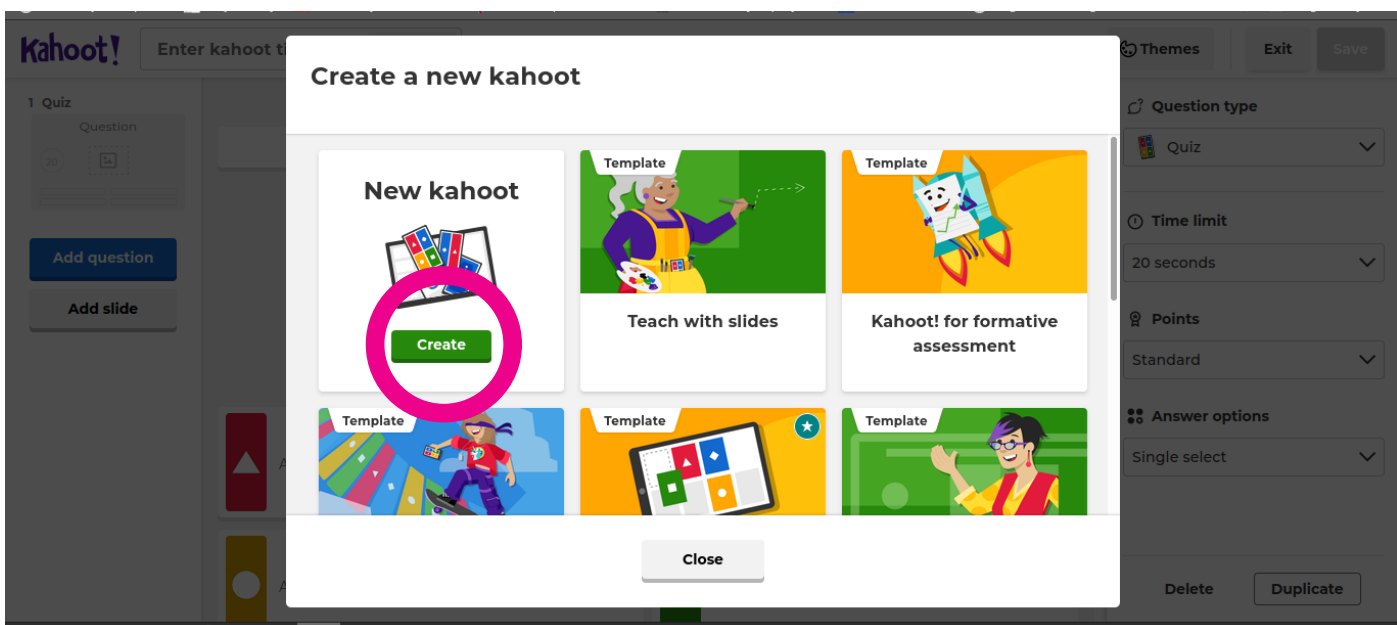
- 2) Za pristup besplatnoj verziji, preporučujemo da se registrirate i odaberete račun „Nastavnik” koji će vam omogućiti da kreirate Kahoot! s pitanjima kviza i igrate Kahoot! s do 50 igrača po igri.

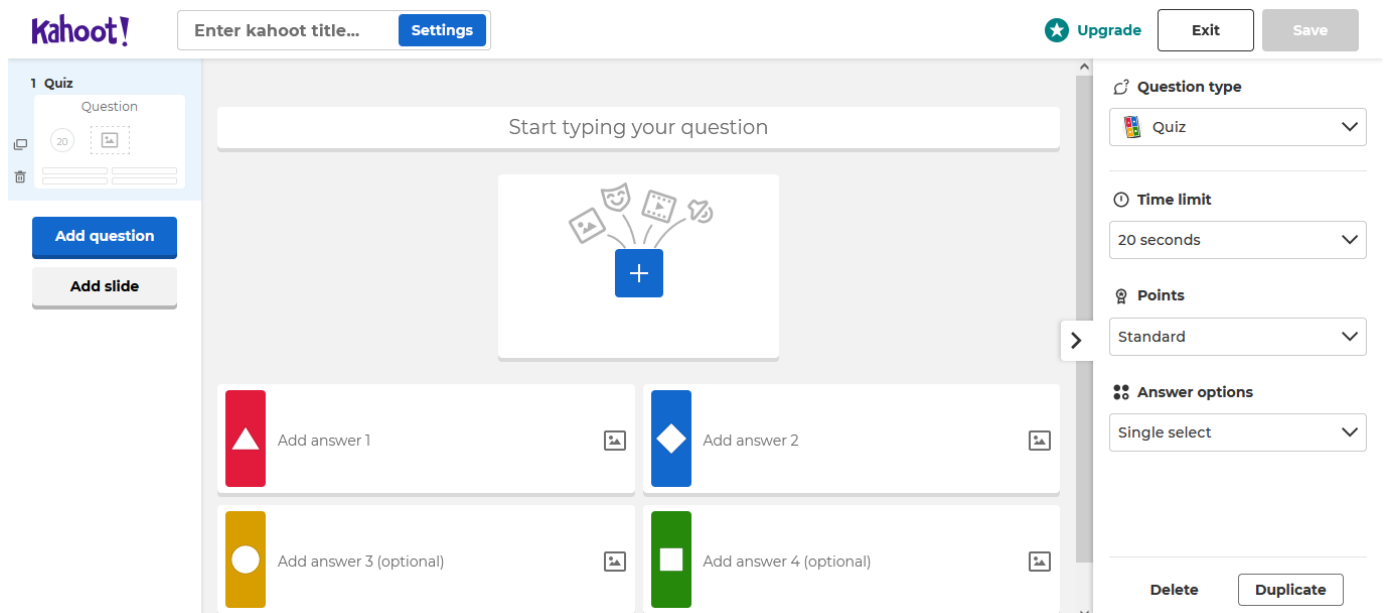
3) Kliknite na „create” za stvaranje novog kviza.

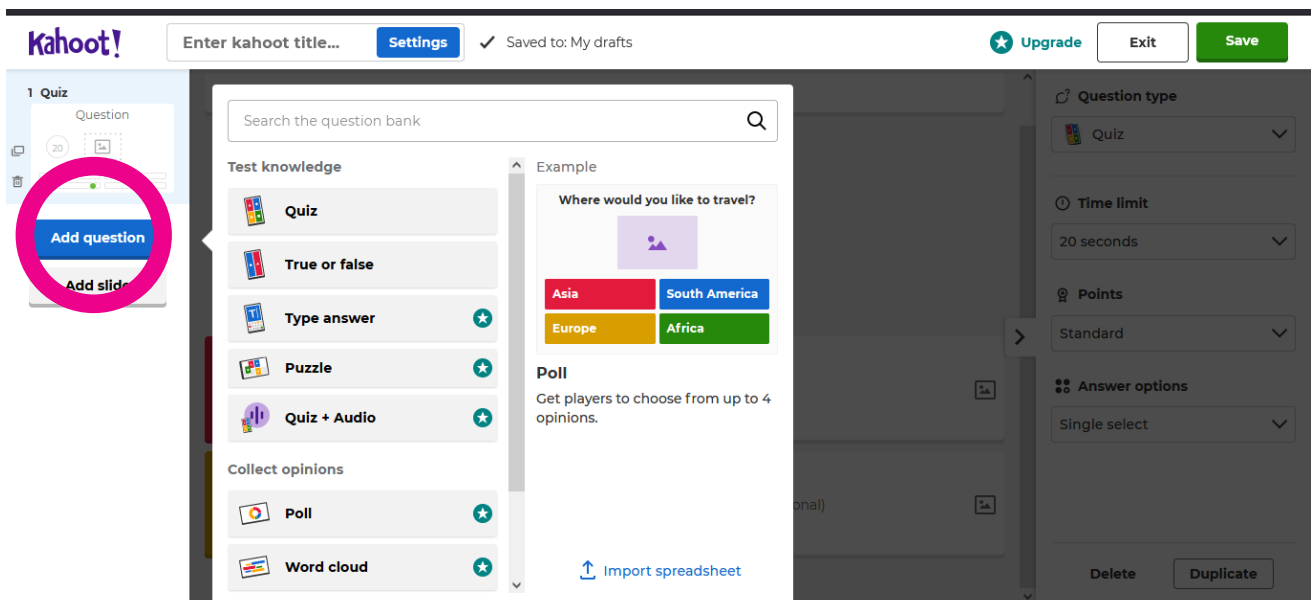
4) Kliknite na „New kahoot”

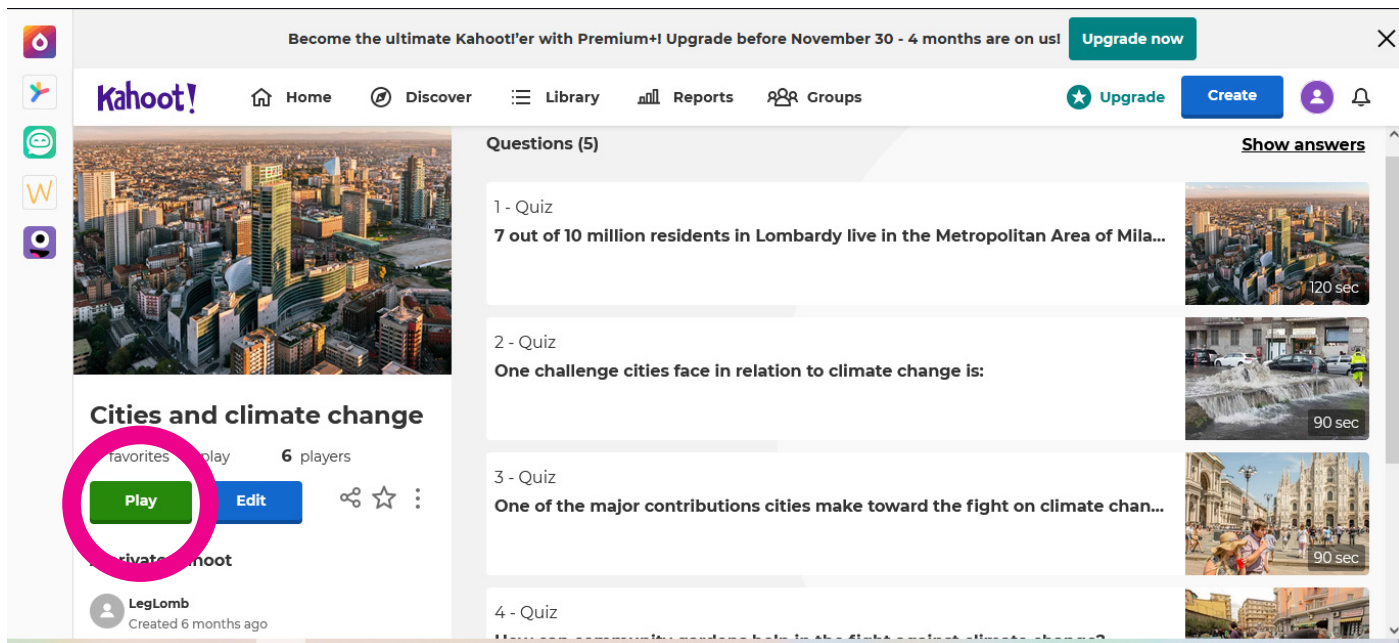
- 5) Unesite pitanje u za to namijenjen prostor, a različite moguće odgovore u odgovarajuće okvire. Čim upišete odgovore, okviri će se obojiti i bit će moguće utvrditi točan odgovor postavljanjem zastavice u krug koji će se pojaviti desno od rečenice. Tijekom igre, onaj koji odabere točan odgovor, skupit će veći broj bodova. U ovoj fazi moguće je odabrati vrstu pitanja, vrijeme koje dajete na raspolaganje igračima za odabir odgovora, način brojenja bodova te umetanje slika, videozapisa i zvukova.

- 6) Pomoću gumba „add question” možete dodati koliko god pitanja želite. U besplatnoj verziji možete birati između kviz pitanja s više ponuđenih odgovora i pitanja „točno – netočno”.

7) Kad dovršite kviz, pojavit će se naslov i popis pitanja na koja će se moći klikati.

8) Klikom na „play” moguće je započeti igru sa sudionicima. Odabirom opcije „Classic - player vs player”, igrat će pojedinci jedan protiv drugog, svaki na svom uređaju.

9) Pojavit će se sljedeći ekran:

Sudionici na svom uređaju moraju pristupiti stranici www.kahoot.it i unijeti „Game pin” kôd u za to previđen prostor. Moći će odabrati nadimak i sudjelovati u igri. Nakon što se uključe svi sudionici, klikom na „start” počinje igra. Želimo vam dobru zabavu!

PRIMJER PITANJA ZA KAHOOT! KLIMATSKI KVIZ:

KVIZ PITANJE (90 SEKUNDI)

Kako društveni vrtovi pomažu u borbi protiv klimatskih promjena?

Reguliraju mikroklimu i podržavaju biološku raznolikost ✓

Ljudi su opušteniji, pa ne puše i manje zagađuju

Do njih se može doći samo biciklom

Uzgajivači postaju ovisnici o povrću i više ne jedu meso

TOČNO ILI NETOČNO (30 SEKUNDI)

Vegetacija zasadena u kanalima pomaže pročistiti onečišćujuće tvari iz oborinskih voda.

Točno ✓

Netočno

**IPOP -
INŠTITUT ZA
POLITIKE
PROSTORA**

**ALATI ZA
SUDJELOVANJE
MLADIH U
PROSTORNOM
UREĐENJU**

Uključivanje mladih u prostorno uređenje pruža im brojne mogućnosti za razvitak znanja i vještina potrebnih za sudjelovanje u procesima prostornog uređenja i održivog razvoja. Sudjelovanje u prostornom uređenju mladima nudi jedinstvenu priliku za prepoznavanje i predstavljanje vlastitih potreba i očekivanja vezanih uz prostor. Istovremeno, ono povećava mogućnosti ugrađivanja prijedloga mladih u prostorna rješenja, što doprinosi tome da se mladi u prostoru dobro osjećaju te njihovu osjećaju prihvaćenosti i uključenosti u odlučivanje, odnosno planiranje prostora.

Održivo prostorno uređenje naglašava važnost društvene jednakosti i zaštite okoliša u postizanju dugoročno skladnog i pravednog razvoja. Pod utjecajem klimatskih promjena naporima za održivi razvoj ubrzano se pojačavaju te danas velik broj ljudi mijenja svoje putne i prehrambene navike. Isto tako, brojne djelatnosti, kao i sami gradovi, smanjuju svoj ugljični otisak te se zalažu za klimatsku neutralnost. To donosi mnoge promjene u prostorno uređenje te od korisnika i vlasnika prostora zahtijeva suradnju i preuzimanje odgovornosti za njegovu upotrebu, zaštitu okoliša i očuvanje prirode. Zadaci koji uključuju mlade u uređenje prostora pomažu im pri shvaćanju procesa u prostornom uređenju te grade njihovo znanje, iskustvo i samopouzdanje za preuzimanje uloga u postizanju ciljeva održivog razvoja.

Kako bismo postigli ciljeve održivog razvoja, važno je da svi vjerujemo da smo sposobni i odgovorni provoditi pozitivne promjene i donositi odluke koje dugoročno doprinose društvenoj jednakosti, zaštiti okoliša i gospodarskom razvoju. Stoga nam je potrebno znanje o međusobnoj povezanosti čovjekova djelovanja i okoliša te vještine za sudjelovanje u procesima uređenja i korištenja prostora. Ta se znanja i vještine usvajaju pomoću zadataka iz prostornog planiranja. Zadaci pomažu mladima da osvijeste povezanost između čovjekova djelovanja i stanja u prostoru te jačaju njihovu sposobnost da zajedno s drugima sudjeluju u procesima korištenja i uređenja prostora.

Uključivanje mladih u planiranje njihovog svakodnevnog puta do škole prilika je za raspravu o utjecaju različitih vrsta mobilnosti na kvalitetu okoliša i javnog prostora, na onečišćenje zraka i buku u lokalnom okruženju, na dobrobit i zdravlje ljudi te na ponudu usluga. U praksi, kada mladi sudjeluju u planiranju, zalažu se za aktivno i samostalno pješaćenje u školu, za uređenje prostora ugodnog za hodanje, a istovremeno uče o pozitivnim učincima održive mobilnosti na njihov život i dobrobit, na njihove bližnje, lokalnu zajednicu i lokalnu sredinu.

Uključivanjem mladih u zadatke prostornog uređenja pruža im se prilika da u stvarnom okruženju upoznaju uvjete i odnose u prostoru, razvijaju vještine analize i procjene situacije, oblikuju zajedničko mišljenje o izazovima i rješenjima. Istovremeno doprinose pozitivnim promjenama i zadovoljavanju vlastitih potreba u prostoru. U praksi to predstavlja razmjenu znanja, vrijednosti i očekivanja, odnosno priliku da se razvije kritičko razmišljanje i podizanje svijesti o povezanosti ljudi, djelatnosti i okoliša. Na taj se način mladi upoznaju s vlastitom ulogom u lokalnoj sredini i zajedničkoj budućnosti. Shvaćaju da su njihovo mišljenje i djelovanje važni za šire društvo i okolinu. To dobro utječe na njihov razvoj i samopouzdanje te ih motivira da aktivno djeluju u budućnosti.

Škole ili jedinice lokalne samouprave mogu potaknuti uključivanje mladih u prostorno uređenje, a najčešće ga pokreću stručnjaci koji se bave prostornim planiranjem. U prvom slučaju uglavnom se radi o želji da se mlade na praktičan način educira o uređenju prostora, a u drugom da ih se uključi u kreiranje prostora ili nove namjene nekog prostora. U oba slučaja uključivanje se odvija izvan učionica, u izravnom kontaktu s lokalnim okruženjem i zajednicom. Tako mladi uče i prikupljaju nova iskustva kako bi sudjelovali u prostornom uređenju i održivom razvoju.

Put do škole i održiva mobilnost su vrlo aktualne i zanimljive edukativne teme. Mladi iz vlastitog iskustva dobro poznaju lokalne prometne uvjete i razumiju ekološke (buka, onečišćeni zrak) i društvene (sigurnost, zdravlje i dobrobit) probleme uzrokovane automobilskim prometom. Istovremeno, osobno su motivirani za aktivnu i samostalnu mobilnost i promjene u lokalnom prometu koje bi im to omogućile. Većina mladih želi u školu ići biciklom ili skuterom, a njihova samostalnost u prometu uvelike ovisi o uvjetima pješaćenja, vožnje biciklom i korištenja javnog prijevoza. Planiranje školskih ruta stoga je idealno polazište za učenje analitičkih metoda i procesa pripreme najboljih mogućih rješenja za mlade, okolinu i zajednicu te aktivno sudjelovanje mladih u stvaranju promjena u uređenju i korištenju prostora.

Prostorno uređenje nudi neograničen broj aktualnih tema i zadataka koji omogućavaju praktično uključivanje mladih i upoznavanje s načelima planiranja održivog razvoja u prostoru. Osmišljavanje i izvedba zadataka uvijek je jedinstveno iskustvo jer ovisi o značajkama prostora i vremena te o sudionicima. Više vremena omogućava mentorima da provedu temeljitu obuku vezanu uz prostorno planiranje. To znači da s mladima mogu obraditi složenije probleme, obuhvatiti veći prostor i situacije istražiti iz više perspektiva.

U ovom priručniku obrađujemo tri alata koja IPoP najčešće koristi u radu s mladima: urbanu šetnju, intervju i kartiranje. Koristeći ih, i učitelji u školskim i izvannastavnim aktivnostima kao i osobe koje rade s mladima mogu ih uključiti u zadatke prostornog uređenja, a da im pri tom nije nužno potrebna pomoć stručnjaka za prostorno planiranje. Uz ove alate mlade postavljamo u lokalni prostor i zajednicu, pokrećemo proces zanimanja za okolinu, za zajednicu, za prošlo, sadašnje i buduće korištenje prostora te stanje u njemu. Sva tri alata mlade navode da se koriste znanjima iz različitih područja i vještinama, koje u školskom procesu ne dolaze nužno do izražaja. Radi se o sposobnostima komunikacije, promatranja, opažanja i bilježenja stanja na kartama, crtežima, fotografijama, filmovima, opisima i infografikama. Na taj način i mladi koji su manje uspješni u tradicionalnim oblicima prenošenja znanja dobivaju priliku da se iskažu. Svi alati potiču suradnju s vršnjacima, mentorima i drugim sudionicima u prostoru. Mladima pomažu u vještinama argumentacije i izražavanju vlastitih stavova, zalaganju za zajedničke vrijednosti te preuzimanju aktivne uloge u procesu uređenja prostora.

ALAT 1:

URBANA ŠETNJA

Urbana šetnja je vođena grupna šetnja uz razgovor koja se odvija u specifičnoj lokalnoj sredini. Njome promičemo hodanje kao oblik održive mobilnosti i istražujemo različite dimenzije lokalne sredine. Istovremeno doprinosimo društvenoj integraciji i jačanju lokalnog identiteta.

Promet je danas jedan od najvećih izvora emisija stakleničkih plinova u Europi i jedini sektor u kojem emisije i dalje rastu. Daleko najveći izvor emisija je cestovni automobilski promet. Cilj održivog urbanog razvoja je preusmjeravanje na hodanje i vožnju biciklom (aktivna mobilnost) kao sastavnom dijelu javnog prijevoza te stvaranje životnog okruženja pogodnog za hodanje.

Dobra „prohodnost” gradova, kako nazivamo urbano okruženje koje je pogodno za hodanje pri obavljanju svakodnevnih poslova odnosno za život bez automobila, ključni je alat za reduciranje emisija iz prometa jer dovodi do smanjenja ovisnosti o automobilima. Istovremeno, okolina prikladna za hodanje doprinosi psihofizičkom zdravlju i sigurnosti stanovnika i urbane sredine, omogućava razvoj intenzivnih i raznolikih društvenih odnosa, obogaćujući svakodnevni život stanovnika. Ona jača društveni kapital, koji predstavlja ključni izvor razvojne snage lokalnih zajednica. Hodanje i aktivna mobilnost također potiču razvoj lokalnog gospodarstva i usluga.

Urbane šetnje podižu svijest o lokalnoj povijesti, baštini, uslugama i djelatnostima, doprinose razvoju lokalne sredine i sadržaja te promiču hodanje, aktivnu mobilnost i održivi razvoj.

Jane's Walk šetnje, nazvane po poznatoj aktivistici Jane Jacobs, diljem svijeta promoviraju obavljanje svakodnevnih aktivnosti hodanjem. Skreće se pozornost na pozitivan utjecaj pješaćenja i hodanja na lokalnu sredinu. Doprinosi prepoznavanju važnosti hodanja

kao održive mobilnosti za kvalitetu lokalne sredine, društvenu koheziju i lokalno gospodarstvo, urbane šetnje su i konkretan način realizacije održivog razvoja.

Urbane šetnje odvijaju se na unaprijed odabranj ruti i obično traju sat i pol. Ruta međusobno povezuje od pet do osam postaja, gdje voditelji šetnje ili neki zanimljiv gost predstavljaju određenu situaciju, lokaciju u susjedstvu, zanimljivu priču ili skreću pozornost na konkretan problem. Šetnje su ujedno i prilika da se pokrenu inicijative uređenja kako bi okolina bila atraktivnija i ugodnija za život.

Urbana šetnja je zapravo vrlo koristan alat za razna interaktivna tematska istraživanja lokalne sredine. Tijekom šetnje možemo se na pojedinim lokacijama susresti s gostima koji u tom predjelu žive ili rade ili su jednostavno poznavatelji teme koja nas zanima. U šetnju možemo pozvati povjesničara, biologa, antropologa ili klimatskog aktivista koji će nam pomoći u pronalasku točke pregrijavanja i planiranju mjera za ublažavanje negativnih učinaka klimatskih promjena na lokalni okoliš.

ZAŠTO JE OVAJ ALAT DOBAR ZA RAD S MLADIMA?

Mladi su vrlo ekološki osviješteni. Žele promjene koje dugoročno pozitivno utječu na stanje okoliša i društva i nastoje živjeti te promjene. Oni kroz šetnju stječu ulogu istraživača stanja u prostoru i sudionika u planiranju promjena u lokalnoj sredini. Šetnja je organizatorima i sudionicima uvijek zanimljivo iskustvo jer mladi mogu preuzeti ulogu voditelja razgovora i prezentirati pojedinačne sadržaje, zapisivati ili pak predstaviti rezultate istraživanja.

Naša i budućnost narednih generacija ovisi o tome koliko se svi skupa uspješno zalažemo za promjene u korištenju prirodnih resursa, zaštiti okoliša i društvenoj

nejednakosti. Narodne izreke („Pometi pred svojim pragom”) kao i sveprisutni slogani globalnih društvenih pokreta („Misli globalno, djeluj lokalno”¹) ukazuju nam da promjena mora početi od nas samih, u našem susjedstvu te nam poručuju da moramo razmišljati globalno. Što je zapravo susjedstvo? Koncept karakterizira prvenstveno osjećaj pripadnosti lokalnoj sredini i povezanosti stanovnika tog područja. Često se ta pripadnost veže uz neki prepoznatljiv dio grada ili naselja, kao što su trg, ulica ili stambeno naselje. No, zapravo, to je vrlo subjektivan osjećaj koji nije jednostavno definirati, a kada je riječ o zajedničkim problemima i pogledima na svoju lokalnu sredinu, neophodno je usuglasiti se i s drugima koji žive u našoj blizini.

Prvi korak na putu poboljšanja je upoznavanje neposredne okoline. Budući da većina nas danas provodi više vremena na poslu nego u susjedstvu u kojem živimo, imamo dosta poteškoća s poznavanjem bliže okoline i susjeda. Pritom ne pomaže ni činjenica da se u obavljanje svojih svakodnevnih obaveza često uputimo automobilom.

Urbane šetnje otvaraju mogućnost rasprava o stanju lokalne sredine, o problemima s kojima se susreću stanovnici i drugi korisnici prostora, a ujedno omogućavaju izradu prijedloga poboljšanja lokalne sredine kako bi bila privlačnija i ugodnija za život. Postale su jednostavan alat za učenje o lokalnoj sredini i jačanje osjećaja lokalne pripadnosti u mnogim dijelovima svijeta, uključujući Sloveniju. U Mariboru se, primjerice, u svojim aktivnostima njima često koriste samoorganizirani mjesni zborovi². Tamo djeluju i „Stope grada” (Stopinje mesta³), koji urbanim šetnjama promiču povezivanje mladih domaćina i posjetitelja.

Kod planiranja školskih ruta urbana šetnja koristi se kao alat za uključivanje mladih u istraživanje lokalnih prometnih uvjeta⁴. Dok se šetnja priprema, tijekom rasprave skupljamo mišljenja o stanju i analiziramo uvjete za hodanje i vožnju biciklom. Nakon toga utvrđujemo prepreke održivoj mobilnosti djece, osoba s invaliditetom i starijih osoba u lokalnoj sredini. Rezultat rasprave je zapis stanja i

sažeta karta problema i opažanja. Nakon šetnje slijedi grupna rasprava gdje povezujemo terenske informacije s planom školskih ruta, u plan upisujemo opasna mjesta i oblikujemo prijedloge rješenja. Na taj smo način pripremili analitičke podatke koje ćemo predstaviti vršnjacima, roditeljima i odgovornima u školi i lokalnim vlastima. Urbanom smo šetnjom prikupili informacije, temeljene na iskustvu i terenskom istraživanju, o prometnim uvjetima i uvjetima za pješaćenje i vožnju biciklom do škole te postavili temelje za promjenu prostornih uvjeta.

KAKO UKLJUČITI MLADE?

Mlade pozovemo na polazište i dogovorimo se o detaljima izvedbe ili se zajedno pripremimo za šetnju prije izlaska na teren. U oba slučaja mogu se postići dobri rezultati, ali sudjelovanje mladih u pripremi ima dodatnu vrijednost jer nudi više mogućnosti za sadržajno uključivanje i stjecanje novih iskustava. Nastavak rada s mladima nakon šetnje može imati sličan učinak kao i uključivanje u pripreme.

Šetnja u skupini u kojoj se osobe već poznaju drugačija je i ima određene prednosti u odnosu na šetnju nasumično okupljenih mladih ljudi. Potonje zahtijeva nešto drugačiju pripremu i angažiranije sudjelovanje voditelja i pratitelja.

Mlade pozivamo u šetnju/na polazno mjesto i dobivaju poruku (usmeno ili pismeno) koja uključuje:

- svrhu i ciljeve šetnje (što ćemo promatrati i učiti i zašto);
- gdje će se šetnja odvijati (opis ili karta rute);
- koliko će trajati;
- kako se pripremiti za šetnju (što da čitaju, pronalaze, provjeravaju);
- kako će sudjelovati (koji će im biti zadaci) i koja im je oprema potrebna za rad u šetnji (papir, telefon, fotoaparat, knjige, slike...);
- s kim se susrećemo (ne primjenjuje se ako nema gosta);
- kako postupati u slučaju lošeg vremena;
- što ih čeka nakon šetnje (prezentacije, izvještaji, sudjelovanje u rješavanju drugih zadataka...).

1 https://en.wikipedia.org/wiki/Think_globally_act_locally

2 <http://www.imz-maribor.org/>

3 <http://stopinjemesta.infopeka.org/>

4 <https://www.aktivnovsolo.si/urbani-sprehod-z-ucenci-osnovne-sole-lucija/>

ISHODI UČENJA

Ishodi učenja urbane šetnje ovise o sadržaju na koji se organizator odluči fokusirati. Nakon što budu uključeni u urbanu šetnju mladi polaznici moći će:

- prepoznati i opisati značajke prostora pogodnog za pješake – navesti što čini otvoren javni prostor prikladnim za hodanje: da je ugodan, siguran i zanimljiv;
- definirati što utječe i doprinosi osjećaju sigurnosti u prostoru, koji su opasni dijelovi rute te što čini rutu neugodnom;
- objasniti kako promet, aktivnosti i korisnici u javnom prostoru doprinose atraktivnosti i prikladnosti tog prostora za hodanje;
- prepoznati koliko je ruta ugodna za hodanje starijim osobama, roditeljima s djecom u kolicima,

osobama s teškoćama u kretanju, slijepim i slabovidnim osobama i drugim osobama s invaliditetom;

- raspravljati o uvjetima za hodanje i mogućnostima njihovog poboljšanja;
- uspostaviti kontakte sa susjedima, lokalnom zajednicom i nevladinim organizacijama;
- osmisliti urbanu šetnju namijenjenu istraživanju održive mobilnosti, urbane regeneracije ili neke druge aktualne teme iz područja održivog razvoja.

UPUTE ZA PROVEDBU PO KORACIMA

1. ŠETNJA UZ RAZGOVOR

Jane's Walk šetnje nisu poput ostalih vođenih obilazaka kulturne baštine, već šetnje uz razgovor o susjedstvu i načinima kako ljudi „žive” mjesta. Ponudite zanimljive informacije i uporno potičite sudionike da podijele svoja mišljenja i priče. Koristite se prostorom oko sebe za ilustraciju i nadahnuće. Dobra ideja je vođenje odraditi s nekoliko vodiča jer to uključuje različite poglede na susjedstvo. Vrlo je važno da vas grupa doživljava kao prijateljskog domaćina. Ako nema previše ljudi, možete započeti s predstavljanjem svih sudionika, stvarajući ugodniju atmosferu. Kada govorite, pobrinite se da je skupina što bliže, tako da ne zauzimate pločnik i ne ometate druge pješake. Pobrinite se da vas sudionici dobro čuju.

2. PLANIRAJTE RUTU

Izradite kartu svog naselja odnosno naselja kojim ćete prošetati. Dovoljne su karte slabije kvalitete, kao što su autokarte ili Google karte. Razmislite o pričama, mjestima i ljudima koje želite predstaviti te definirajte rutu. Planirajte šetnju u trajanju od sat i pol, sa šest do deset postaja.

3. DAJTE PREDNOST DETALJIMA

Jane's Walk šetnje ističu i istražuju prohodnost te otkrivaju potencijale susjedstva. Nije važno da ruta pokriva veliko područje, već je bolje usredotočiti se na predio u kojem je lakše istaknuti lokalne specifičnosti, važne detalje i priče. Šetnje mogu biti terenski rad koji otvara nove poglede na zajednicu i područje poznato ljudima ili koje ljudi žele bolje upoznati.

Sadržaj šetnje prilagodite mladima iz lokalne sredine. Saznajte gdje žive i što ih je potaklo na šetnju. Razmislite o uključivanju lokalnih znanih ličnosti ili poduzetnika u šetnju. Razgovarajte s prodavačem ulične hrane koji obično vrlo dobro poznaje lokalne stanovnike, navike, ustaljene obrasce i ritam ulice (koncept „balet pločnika” prema Jane Jacobs). Možete sa šetačima ući u neku trgovinu ili se sastati s lokalnim političarom i pitati ga o njegovim predodžbama o susjedstvu. Prečaci i skriveni detalji uvijek su dobar potez jer ljudima daju osjećaj

pripadnosti lokalnoj sredini. Otkrivanje prečaca poznatih samo lokalnim stanovnicima, skrivenih staza i zabačenih uličica ispunit će ih osjećajem snažne povezanosti s prostorom. Pokušajte postići najbolju ravnotežu između hodanja i razgovora, odnosno kretanja između postaja i zaustavljanja. Puno je teže stajati mirno dva sata nego hodati. Pojedini sudionici će vjerojatno odustati u nekom trenutku zbog drugih obaveza ili jer im je potreban odmor. Ako se to dogodi, nemojte se uvrijediti.

4. ZABAVITE SE!

Rekviziti i performansi šetnji mogu udahnuti poseban kreativan štih. Zamolite sudionike da pročitaju dio odlomka jednog od lokalnih pisaca ili isječak iz dnevnog časopisa. Neki vodiči poznati su po svojoj domišljatosti i angažiraju glumce u kostimima kako bi animirali šetače duž rute. Povijesne fotografije ili tiskani materijal koji možete naći i na internetskim stranicama također su odlična zamisao. Pokušajte organizirati šetnju tako da počinje i završava u blizini kafića ili restorana što ljudima olakšava povezivanje i nastavak druženja. Pitajte sudionike jesu li već posjetili mjesta koja razgledavate, kako je bilo, kako su bili odjeveni i dr. Osobne anegdote uvijek su zabavne i iznenadit ćete se kakve zanimljivosti ljudi prepričavaju.

5. UPOZNAJTE JANE JACOBS

Poznavanje rada Jane Jacobs nije preduvjet za vođenje šetnje, ali želimo vas potaknuti da upoznate njezine ključne ideje. Pronalaženje informacija uvelike je olakšano nizom podataka na internetu. Mnoge njezine ideje uglavnom se temelje na djelu Smrt i život velikih američkih gradova (1961.) koje su s vremenom postale naširoko poznate. U tom je djelu prednost dala interesima lokalnog stanovništva i pješaka nad tadašnjim vodećim pristupom planiranju usredotočenom na automobile. Naglasila je prednost obnove nad rušenjem starih zgrada i izgradnjom novih. Dokazala je potrebu za zgušnjavanjem gradova, nasuprot njihovom beskonačnom širenju. Upoznajte se s idejama Jane Jacobs te se na različite načine koristite njima u šetnji. Zamolite jednog od sudionika da pročita odlomak iz knjige, promatrajte „balet pločnika”, raspravljajte što znači mješovita uporaba prostora u okruženju u kojem se nalazite itd.

6. GOVORITE GLASNO ILI SE KORISTITE MIKROFONOM

Ne možemo osigurati mikrofone ili megafone za pojedinačne vodiče šetnje, ali preporučujemo da si nabavite vlastitu opremu. Za veće skupine, npr. dvadeset ili više ljudi, mikrophon ili megafon mogu biti vrlo korisni. Ako ih nemate, kada govorite, budite okrenuti prema ljudima. Ako je na ulici bučno, zamolite ljude da vam se približe što je više moguće i govorite što glasnije. Sudionike možete uputiti na stepenice i govoriti im u stilu amfiteatra ili vi stanite na povišen predmet i tako im se obratite. Postoji mnogo mogućnosti, stoga se potrudite da vas dobro čuju. Nemojte biti sramežljivi ili suzdržani jer ste vi domaćin i što više potičete sudionike da opušteno razgovaraju, šetnja će biti uspješnija.

Evo nekoliko pitanja pomoću kojih možete planirati rutu:

- Koja su važna mjesta za susret i druženje?
- Na koje ste dijelove svog kvarta najviše ponosni?
- Koje su važne zelene površine kvarta?
- Kojim se zanimljivim prečacima možete koristiti?
- Jesu li trgovine dovoljno dostupne?
- Kako je regulirana prometna infrastruktura? Je li moguće ugodno pješачiti, voziti se biciklom ili javnim prometom za obavljanje svakodnevnih poslova? Je li infrastruktura prilagođena automobilskom prometu?
- Ima li neka od zgrada u kvartu neobične značajke ili posebnosti?
- Je li neka od zgrada preuređena i sada se koristi u druge svrhe?
- Gdje se u okolini osjećate najugodnije?
- Ima li povijesno značajnih mjesta u vašoj okolini?
- Gdje se ne osjećate sigurno? Zašto?
- Postoji li neko mjesto ili prostor koji vam se ne sviđa?
- Postoje li zgrade ili područje gdje se miješaju trgovine, poslovni prostori i stanovi?
- Kako se zgrade povezuju s pješacima na ulicama?
- Želite li da se neki prostori promijene?
- O kojem važnom pitanju ili problemu trebamo razgovarati u šetnji?

ALAT 2:

INTERVJU, UPITNIK

Intervju je uobičajena metoda prikupljanja podataka. Odabir intervjuja ima više smisla kada smo zainteresirani za kvalitativne podatke, zato što razgovorom dopiremo do manjeg broja ljudi nego anketom koja je prikladnija za kvantitativne podatke.

POSTOJI NEKOLIKO VRSTA INTERVJUA:

- STRUKTURIRANI INTERVJU: odvija se po unaprijed pripremljenom upitniku; to nam omogućava određenu kvantitativnu analizu jer svi ispitanici odgovaraju na ista pitanja;

- POLUSTRUKTURIRANI INTERVJU: dio upitnika je unaprijed određen, a dio pitanja oblikuje se na licu mjesta; to nam omogućava kombinirano prikupljanje kvalitativnih i kvantitativnih podataka;

- NESTRUKTURIRANI INTERVJU: pitanja su spontana; ova metoda je prikladna kada još uvijek nismo dovoljno upoznati s problemom koji istražujemo; tipično pitanje u ovom slučaju je zašto – kojim nastojimo bolje razumjeti određenu temu, varijable i veze među njima.

NOVI OBLICI INTERVJUA

Prečaci nisu uvijek smisleni, ali su ekonomični, zbog čega je u nekim slučajevima dobro koristiti se novim tehnikama intervjuiranja, kada se ne radi o znanstvenom radu. Opisat ćemo nekoliko tehnika kojima možete u kratko vrijeme ispitati puno ljudi, dok je istovremeno sinteza razgovora brza i jednostavna.

Svim tehnikama zajedničko je to da se odvijaju u prostoru gdje ima mnogo ljudi te je moguće u kraćem vremenu razgovarati s više osoba. Nedostatak je u tome što s ispitanicima ne možemo ući u dublja ili osobna

pitanja jer je vrijeme razgovora kratko, a i ispitanicima može biti neugodno kad ih slušaju drugi ljudi.

ZAŠTO JE OVAJ ALAT DOBAR ZA RAD S MLADIMA?

Razgovorima lakše ili bolje razumijemo priču, odnosno bolje razumijemo kontekste u kojima se pojavljuju određene varijable i njihov međusobni odnos. Kada je svrha prikupljanje kvalitativnih podataka, najbitnije je dobiti odgovor na pitanje zašto. Razumijevanje kulture i supkulture mladih često je preduvjet u radu s mladima, stoga su u ovom slučaju intervjui odličan alat.

Nove tehnike intervjuiranja u prostoru dobre su jer omogućavaju prikupljanje podataka od specifične skupine, zajednice koja je povezana s određenim prostorom. To mogu biti stanovnici određenog prostora, korisnici skate parka itd. Tehnikom intervjuja u određenom prostoru možemo u kratkom vremenu ispitati mnoštvo ljudi, ujedno je intervju i element informiranja. Primjerice, intervjuirajući stotine ljudi ispred lokalne trgovine o tome što misle o obnovi parka i sportskih igrališta za mlade uključili smo i te ljude u proces obnove.

KAKO UKLJUČITI MLADE?

Najprije s mladima razgovaramo o cilju intervjuja. Što istražujemo, što želimo saznati i što ćemo učiniti s rezultatima.

Zatim pripremimo upitnik, testiramo ga na nekoliko pilot-ispitanika karakterističnih za skupinu koju želimo intervjuirati koji nisu sudjelovali u procesu oblikovanja ciljeva ankete ili upitnika.

Potom obavimo intervjuje.

ISHODI UČENJA

Nakon provođenja intervjua mladi će moći:

- planirati proučavanje uporabe prostora i rješavanje problema u prostoru pomoću intervjua;
- pribavljati i sintetizirati podatke;
- surađivati s ispitanicima, kolegama i vršnjacima koji su uključeni u proces intervjuiranja;
- osmisлити i provesti intervju vezan za različite teme, usmjeren na različite ciljane skupine.

Nove tehnike intervjuiranja u prostoru vjerojatno će biti zanimljive mladima jer omogućavaju brži i inovativan način dobivanja informacija, iako manje pouzdan. Tehniku mogu koristiti mladi u različitim projektima – tehniku intervjuiranja u prostoru koriste i različiti pristupi dizajnu usluga i brze (poduzetničke) inovacije.

KAJ VAM JE
VŠEČ?

- uređenost
- brzi odziv upravnika
- igrišče ||
- Ana Monro
- velika otvora
- gladek tlak
- lokacija (trgovine, AC, narava)

KAJ VAM
NI VŠEČ?

- zgornji balkoni
nimaju strehe
- ni LPP povezave
s Šiško
- pomoći luči ne gorijo
(0,5 m zunanje)
- ne upoštevajo se parkirni
režimi v garaži
- slab odnos do skup-
lastnine
- skozi rešetke
na avto

PREDLOGI?

- označitev parkirnih mest
v garaži
- navodila za zračenje
stanovanj in kleti ||
- večkratno čiščenje blokov
(domače živali)
- urtovi, zelene strehe, čebelj-
mjaki ||
- plezalna stena
- skupnostni
strel

UPUTE ZA PROVEDBU PO KORACIMA

Trajanje intervjua ovisi o duljini upitnika, od nekoliko minuta do više od jednog sata. Najvažnije je definirati koga ćemo intervjuirati jer to utječe na dobivene informacije. O tome razmišljamo prije provođenja intervjua i pazimo da su sugovornici dovoljno nasumični, odnosno raznoliki, da predstavljaju populaciju. U tom je slučaju najbolje upotrijebiti anketu. Druga mogućnost je da ispitanike odabiremo na temelju određenih karakteristika u skladu s temom ili ciljem našeg istraživanja. Na primjer, ako nam je namjera bolje razumjeti organizacije mladih, razgovarat ćemo sa zaposlenicima tih organizacija, volonterima, korisnicima njihovih usluga i slično.

Najlakši način za provođenje tehničkog intervjua je pomoću zvučnog zapisa i izrade transkripta. Za snimanje intervjua potreban nam je diktafon ili telefon. Većina modernih telefona ima dovoljno kvalitetan snimač za ovu vrstu zapisa. Međutim, intervju nikako ne smijemo snimati bez jasnog pristanka ispitanika. Ispitaniku moramo objasniti za što ćemo koristiti snimku i ako smo se dogovorili da ćemo je izbrisati, to kasnije i učinimo. Zatim, nakon što napravimo transkripte intervjua, možemo započeti sintezu. Ako je svrha intervjuiranja produbljanje znanja o određenoj temi ili dobivanje novih informacija o određenom fenomenu, onda je logično kontinuirano provoditi sintezu i koristiti se njome kao podlogom za oblikovanje sljedećih upitnika. To je slučaj polustrukturiranih ili nestrukturiranih intervjua. Kod strukturiranog intervjua dobro je ispitati osobe koje nisu sudjelovale u intervjuima, a zatim izraditi probnu sintezu. Prije svega cilj je testirati razumiju li ispitanici naša pitanja na isti način kao i mi i dopušta li upitnik sintezu kako bismo odgovorili na pitanje koje smo si postavili. Dakle, doznajemo li putem intervjua ono što smo namjeravali saznati.

Za intervjue u prostoru možemo imati štand na kojem se nalaze natpisi o tome što ispituje, zašto ispituje i tko smo.

Štand postavimo na posjećeno mjesto gdje možemo stupiti u kontakt s različitim skupinama ljudi. Na primjer, ispred lokalne trgovine. Prolaznike moramo nagovarati na intervju, zato je najbolje da si pitanja pripremimo unaprijed. „Dobar dan, biste li htjeli

razgovarati sa mnom o obnovi Titovog parka?“, na primjer. Ne zaboravite biti pristojni i ljubazni. Nitko baš ne voli razgovarati s neljubaznim ljudima.

Najbolje je odgovore zapisivati. Ako ćemo ih zapisivati, trebamo si upitnike za pisanje odgovora pripremiti unaprijed. Želimo li da ljudi vide tuđa mišljenja, odgovor je najlakše zapisati na velik plakat tako da bude vidljiv svima.

Ne zaboravite da intervju u prostoru mora biti kratak, s jednostavnim pitanjima. Ljudi rijetko izdvoje više od minute ili dvije tako da vaše pitanje mora biti sažeto. Predlažemo da ograničite broj pitanja na tri.

KAJ VAM JE VŠEČ?

- urejenost ###I
- kiter odziv upravitkov ###II
- igrišče ###III
- fina Horror I
- veliko drek ## I
- gladek tlak III
- lokacija (opazna, K, ravna) ##I
- sosedi ##
- dobra znanost ##
- mir I
- dostopnost

KAJ VAM NI VŠEČ?

- zgornji balkoni nivojnega strehe ##I
- ni LPP povezanje s šiško II
- poroča luči ne gorijo ##
- ne upoštevajo se parkirnega prostora v garaži
- slab odzov ob skupnih lastnini
- klozi, odpadki, kleta, odpadki na avto III
- malo mest v bližnjih ulicah
- za hotela, jure je treba rešiti

PREDLOGI?

- označitev parkirnih mest v garaži II
- navodila za zračenje stonovaj in kleti III
- večkratno izčrpanje odpadkov (domača živali)
- uretev, zelene stene, čisti, mokla
- pletalna stena III
- skupnostni vrtovi na drevih
- splošne v garaži
- šola čim hitreje I
- izdaja, zločinčarica
- več igrišč

+

- vrba za opuščanje
- loža na poti v verandi
- vandačepi III
- vloga v kleti
- poplava v garaži
- zvonci na delajev
- pasji iztrežki na igrišču
- napetost zaradi se prave
- upravitnik
- majhno odzivi na balkonih
- odprti balkoni

-

PREDLOGI

- skupne smerice za zapiranje balkonov II
- dodatna zunanja parkirišča
- nogostopno igrišče
- deski po travi za opuščanje po travi

ALAT 3:

KARTIRANJE - PRIKUPLJANJE PODATAKA O STANJU I KORIŠTENJU PROSTORA

Kartiranje je prikupljanje podataka i informacija o prostoru, njihovo bilježenje na kartama te način upoznavanja prostora i proučavanja razvojnih mogućnosti. Rezultat kartiranja su analitičke karte i prikazi. Kod prostornog uređenja kartiranje je dio analize stanja i njegova je svrha pomoći nam u pripremi novih rješenja. Navodi nas na djelovanje uzimajući u obzir postojeću situaciju u prostoru i uključujući je u nova bolja rješenja. Na taj način razmatramo i fizičko okruženje, zgrade i otvoreni prostor, infrastrukturu i korištenje prostora, ljude i prirodu, stanje okoliša, povijest, kulturnu baštinu, sjećanja i priče iz prošlosti. U analizu uključujemo sve što je potrebno kako bi se pri planiranju očuvale vrijednosti u prostoru i sve što može doprinijeti njegovoj kvaliteti u budućnosti. Kako i što analiziramo odluka je koju donosimo na temelju zadatka i prostora u kojem planiramo.

Prikupljanje podataka (brojeva, slika, riječi) i informacija (mišljenja, stavova i izvedenih podataka) o stanju i korištenju prostora na kartama složen je proces. Što su podaci i informacije kvalitetniji, točniji i sveobuhvatniji, to je bolja osnova za procjenu situacije i pronalaženje rješenja. Uključivanje stanovnika i korisnika prostora omogućava prikupljanje podataka i informacija koje nisu nužno dostupne stručnjacima za prostorno planiranje te tako može značajno poboljšati temelj planiranja i samu kvalitetu rezultata.

Kartiranje stanja u prostoru je svestran alat za uključivanje mladih u prostorno uređenje. Može biti jednokratni samostalan zadatak koji traje do procjene stanja prostora ili kao dio šireg procesa planiranja na putu do novih rješenja.

ZAŠTO JE OVAJ ALAT DOBAR ZA RAD S MLADIMA?

Kartiranje omogućava aktivno sudjelovanje mladih u procesu analize stanja (istraživanje i upoznavanje okoliša) i uređenja (planiranje i upravljanje) lokalnog prostora. Mladi mogu prikupljenim informacijama i podacima obogatiti planska polazišta te pridonijeti boljem uvažavanju svojih potreba i očekivanja u prostornom uređenju.

Rano uključivanje korisnika u prostorno uređenje ključno je za legitimitet predloženog rješenja, za identifikaciju korisnika s rješenjima kao i za njihovu motivaciju za sudjelovanje u upravljanju prostorom.

Mladi, također, mogu prikupljati i kartirati različite podatke i informacije u kontekstu drugih zadataka, usredotočujući se na stanja, pojave i aktivnosti u prostoru, ali i na mišljenja i ideje. Mogu izraditi kartu povijesno važnih mjesta, veselih prizora, ružnih vidika, prijedloge za novo ozelenjivanje ulica, nove glazbene prostore ili prijedloge za postavljanje novih česmi za pitku vodu. Isto tako mogu potražiti i prostorne mogućnosti za uređenje prostora za mlade u gradu ili organizirati izložbu slika u gradskim izložima.

Kod pripreme planova školskih ruta uključujemo mlade ljude u analizu stanja jer su dobri poznavatelji i promatrači lokalnih uvjeta te suradnici u procesu planiranja. Zajednički izrađene analitičke karte polazišna su točka za rješenja u planiranju koja su rezultat procesa. Za izradu plana potrebni su nam podaci i informacije koji mogu utjecati na organizaciju i provedbu aktivnog hodanja djece u školu te održiv način dolaska nastavnika na posao. Zanima nas gdje

i kakve su u naselju pješačke i biciklističke staze, kako su međusobno povezane, koliko su sigurne, gdje se sijeku s prometnicama, koliko su sigurne za samostalno pješačenje djece u školu, koliko su strme, kako se održavaju, gdje su autobusne stanice, gdje su stanice „Cipelbusa” (pješačenje u školu u pratnji odrasle osobe po redovnom rasporedu) i „Bicivlaka” (organizirana grupa učenika s pratnjom koja biciklom do škole ide redovnim rutama i po redovnom rasporedu), gdje su parkirališta za učitelje, gdje se zaustavljaju automobili koji dovode djecu u školu. Zanima nas i kolika je udaljenost između škole i autobusnog stajališta, između škole i domova školaraca. Dio informacija dobiva se od jedinice lokalne samouprave i policije, ostale obradom podataka, a većinu prikupljamo i u suradnji sa školarcima, koji s nama podijele podatke i informacije o stanju i korištenju prostora te druga opažanja o prostoru i prometu.

Svjesni smo da mobilnost mladih ovisi o odraslima. Iako su mlađi učenici željni samostalnog i aktivnog odlaska u školu, odrasli su često previše zaštitnički nastrojani te se ne zauzimaju dovoljno za to da im omoguće sve potrebno za odlazak u školu pješice, biciklom, skateboardom ili romobilom. Uključivanje mladih u planiranje školskih ruta i lokalne sredine namijenjene pješačenju te održive mobilnosti, uvelike povećava mogućnosti da se dogode promjene uvjeta održive mobilnosti za sve sudionike. Kartiranjem podataka i informacija mladi doprinose sadržaju procesa planiranja koji bi inače zasigurno bio zanemaren. Iznose zapažanja u prometu, probleme u korištenju određenog prostora, odnos vozača prema djeci pješacima, nedostatak hlada na pješačkim stazama, loše koordinirani vozni red autobusa i slično. Pritom mogu lako i često na vlastitu inicijativu razmišljati o drugim sudionicima u prometu i nikad se ne ograničavaju samo na svoje potrebe i očekivanja.

Analiziranje stanja u prostoru prikupljanjem različitih podataka i informacija na kartama svestran je alat za uključivanje mladih u planiranje školskih ruta i školskog okruženja. Isto tako i za istraživanje lokalne sredine i upoznavanje s procesima planiranja i ciljevima održivog razvoja. Mladi mogu kartiranjem istraživati lokalno fizičko, društveno i prirodno okruženje, bilježiti pojave i aktivnosti uz razvijanje vještina grafičkog i usmenog izražavanja, sudjelovanja i stvaranja novih znanja i rješenja.

KAKO UKLJUČITI MLADE?

Način na koji su mladi uključeni ovisi o zadatku (ciljevi i sadržaj), prostoru, tehničkim uvjetima i broju sudionika.

Mladima možemo dodijeliti zadatak da nam pomognu izraditi različite zbirke i analitičke prikaze ili taj zadatak dodijelimo cijeloj grupi kako bismo stekli širi uvid u sadržaj. U oba slučaja prikupljanje podataka početna je točka za raspravu o tome kako stanje koje predstavljaju prikupljeni podaci utječe na korištenje i uređenje prostora. U prvom slučaju ujedinjujemo podatke koje smo prikupili i sastavljamo procjenu stanja, a u drugom ih uspoređujemo i produbljujemo procjenu stanja. Obje metode mogu biti samostalna vježba ili pak sastavni dio uključivanja mladih u uređenje i kreiranje prostora.

U nastavku donosimo preporuke za izvođenje kartiranja pomoću unaprijed pripremljenih radnih karata. Ovaj način rada ne zahtijeva nužno suradnju stručnjaka za prostorno planiranje i ne predviđa korištenje računala i interneta, a lako je izvediv.

PRIPREMA

Provedba zahtijeva prethodnu pripremu zadatka (svrha i ciljevi, sadržaj), kartografskih podloga i određivanje uvjeta za izvođenje posla na terenu. Zadatak se definira prema:

- mogućnostima (vrijeme, tehnika, resursi, broj mladih);
- mogućim drugim ciljevima djelovanja mladih u zajednici (koji su ciljevi i planovi djelovanja mladih u lokalnoj zajednici i sredini).

Prilikom određivanja područja, osiguramo da nam veličina prostora omogućí izvođenje zadataka u planiranom vremenu. Osoba koja radi s mladima ili učitelj trebao bi obići područje i sam provjeriti izvedivost.

Preporučuje se da jednokratno prikupljanje podataka ne traje dulje od jednog sata, a ukupno s uvodom i raspravom ne dulje od dva sata. Opseg i sadržaj kartiranja te učinci edukacije mogu se proširiti ponavljanjem rada ili procesom koji dovodi do stvaranja polazišta za planiranje i kreiranje prostora, što zahtijeva kartiranje više sadržaja (vrste podataka i informacija).

Zadatak određuje zašto i kako nas zanima stanje u određenom prostoru i usmjerava nas na željene sadržaje (podaci i informacije). Nastojimo da nas kartiranje vodi do smislenog raspona analize. Više sadržaja i vrsta podataka ne čine nužno bolji pristup.

KARTOGRAFSKA PODLOGA – RADNE KARTE

Prikupljanje podataka provodi se pomoću analognih kartografskih podloga. Prethodno pripremimo podloge u grafici i mjerilu koje omogućavaju mladima da se orijentiraju u prostoru i unose podatke na kartu. Cilj je pripremiti podlogu na kojoj mladi na terenu mogu lako označiti lokaciju obuhvaćenog podatka grafičkim simbolom, točkom ili crtom. Veličina karte mora biti praktična, najviše A3 format. Također, osiguravamo i tvrdnu podlogu na koju možemo kartu pričvrstiti kopčom.

Prije početka odredimo i korištenje znakova i tehnika kartiranja. Točke, crte, područja, grafički znakovi i brojevi pomažu u označavanju podataka i informacija u prostoru. Legenda objašnjava značenje tih znakova na karti. U slučaju prikupljanja dodatnog materijala i informacija na terenu, na karti se označava i lokacija tog podatka: fotografija, snimka razgovora, lišće biljaka, zapis o mirisu ili glazbi, korisnici u prostoru.

Količinu sadržaja i vrstu podataka prilagođavamo potrebama zadatka, veličini prostora i broju mladih. Ako je područje veliko, ponekad moramo prostor podijeliti na manji broj jedinica kojima možemo upravljati. U tom slučaju pripremimo kartografske podloge za svaku od njih. Ako ima puno sudionika, mogu se organizirati u manje skupine (najviše 3).

Prije početka rada moguće je s mladima dogovoriti koje će sadržaje i podatke prikupljati. Oduzet će nam vremena, ali bit će dobro za motivaciju i ono najvažnije – uključivat će i njihovo prethodno znanje i tehničke sposobnosti (fotografija).

Podatke i informacije možemo prikupljati u prostoru ili iz sekundarnih izvora podataka (*desk research*).

U slučaju lošeg vremena potrebna nam je mogućnost rada u zatvorenom prostoru.

Želimo li podatke obraditi i prezentirati digitalno, potrebni su nam prostor i oprema. Osiguravamo jednake uvjete za sve sudionike, ako nemamo dovoljno računala, ostajemo na analognoj tehnologiji.

ISHODI UČENJA

Nakon što budu uključeni u kartiranje, mladi će moći:

- raspravljati o mogućnostima istraživanja fizičkog, društvenog i prirodnog okoliša;
- objasniti razliku između podataka i informacija o prostoru;
- primjećivati, prikupljati i uređivati podatke i informacije o prostoru te ih prenositi na karte i razvijati prostornu pismenost;
- opisati odnos između podataka i informacija o prostoru i rješavati probleme vezane uz prostorno planiranje; objasniti kontekst u kojem se vršila analiza u procesu prostornog planiranja;
- objasniti odnos između stanja u prostoru te promjena i zahvata u prostoru;
- izraziti vlastite ideje grafičkim jezikom služeći se analognim i digitalnim kartama i tehnikama za prezentaciju vlastitih spoznaja o stanju prostora;
- organizirati i provesti analitičko prikupljanje podataka u određenu svrhu – definirati koji podaci i informacije mogu biti korisni te prepoznati vrijeme i broj osoba koje će ih prikupljati kao faktore koji bitno utječu na sam proces prikupljanja;
- temeljem vlastitog iskustva sudjelovanja u kartiranju provesti sličan zadatak usredotočen na različite teme.

1-1500

UPUTE ZA PROVEDBU PO KORACIMA

1. S mladima se okupimo u prostoru koji kartiramo. To nam štedi vrijeme i odmah nas uvodi u radno okruženje.
2. Predstavljamo zadatak i predlažemo sadržaj kartiranja. Na temelju njihova odaziva točno dogovorimo što i kako ćemo kartirati.
3. Dogovorimo se tko će preuzeti određeni sadržaj.
4. Podijelimo karte i detaljno objasnimo proces rada, kako se bilježe podaci na karti, predstavimo legendu i provjerimo znaju li se mladi orijentirati na karti (razumiju li gdje se nalaze u prostoru, kuda će se kretati i kamo će se vratiti) te razumiju li kako viđeno označiti na karti.
5. Objasnimo osnovna pravila terenskog rada; ponašanje tijekom prikupljanja podataka (ljubaznost, obzirnost kod prikupljanja osjetljivih podataka, obavezno fotografiranje).
6. Dogovorimo se kada posao treba završiti, gdje ćemo se sastati i što slijedi.
7. Objasnimo gdje i kako smo dostupni u slučaju da nas mladi zatrebaju dok rade.
8. Prilikom povratka na polazno mjesto osigurajte im kratku pauzu (5 minuta) i osvježenje (toaleti, voda).
9. Ostatak vremena posvećujemo predstavljanju njihovih prikupljenih podataka i raspravi o tome. Pobrینemo se da svi dobiju riječ i da povezujemo prikupljene podatke sa zadatkom koji smo postavili na početku. Ako imamo priliku, možemo prikupiti ključne podatke na velikom listu papira ili ploči za pisanje. S nastavkom rada možemo poboljšati i dovršiti analitičke karte dodatnim kartiranjem i obradom podataka te rezultate predstaviti drugima.

Stručnjaci prostornog planiranja obično žele biti vrlo učinkoviti tako da smjer i prirodu podataka i informacija koje smo sakupili s mladima, kartiramo i postavimo što točnije te se pobrinemo da su u skladu sa zadatkom planiranja i izazovom koji rješavamo. Planiranje školske rute obično se odrađuje jednokratnim zadatkom i kombinacijom različitih sadržaja, a kod zadataka prilagodbi na klimatske promjene ili kreiranja prostora dobro je zadatke provesti u nekoliko navrata kako bismo produbili ponašanje i uključili širi spektar sadržaja (npr. evidentiramo žarišta, zelene površine, zidove i ograde koje možemo ozeleniti, lokacije za nova stabla i sl. te postupno oblikujemo mjere za prilagodbu klimatskim promjenama).

Osobe koje rade s mladima i učitelji mogu provoditi kratke vježbe iz kartiranja i to na puno otvoreniji način, kroz uključivanje mladih u promatranje značajki prostora i dokumentiranje situacije. Osim toga mogu organizirati informiranje javnosti i raspravljanje o uvjetima u prostoru i okolišu, kao i mogućim promjenama, unapređenjima uređenja, novim uređenjima i slično.

KAKO PROCIJENITI JESU LI MLADI UČENICI USVOJILI ISHODE UČENJA?

Budući da ovaj priručnik želi biti koristan alat za moderno, na kompetencije usmjereno podučavanje o održivom razvoju, u prethodnim poglavljima ponudili smo detaljan opis inovativnih alata za neformalno učenje partnerskih organizacija, uključujući i ishode učenja. Ovim, pak, poglavljem predlažemo jednostavne metode vrednovanja usvojenosti ishoda učenja. Ove metode nastavnicima i osobama koje rade s mladima nudimo ponajviše kao podsjetnik i inspiraciju, uzimajući u obzir da predložene metode i sami sasvim sigurno često primjenjuju u svom radu u školi, odnosno izvan škole.

Podsjetimo se zašto je važno podučavanje/učenje usmjereno na kompetencije i što su to ključne kompetencije. Europski referentni okvir ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje – revidiran 2018. Preporukom Vijeća Europske unije o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje¹, definira osam ključnih kompetencija: kompetenciju pismenosti, kompetenciju višejezičnosti, matematičku kompetenciju te kompetenciju u prirodoslovlju, tehnologiji i inženjerstvu, digitalnu kompetenciju i kompetenciju u tehnologiji, osobnu i socijalnu kompetenciju te kompetenciju učenja kako učiti, kompetenciju građanstva, poduzetničku kompetenciju i kompetenciju kulturne svijesti i izražavanja.

Sukladno Zakonu o hrvatskom kvalifikacijskom okviru, ključne kompetencije za cjeloživotno učenje su kompetencije odgovarajuće razine koje su nužne

pojedincu za uključenost u život zajednice. Osnova su za stjecanje kompetencija tijekom života za sve osobne, društvene i profesionalne potrebe.² Dakle, ključne kompetencije odnose se na znanje, vještine i stavove koji su potrebni za osobno ispunjenje i razvoj, zapošljivost, socijalnu uključenost i aktivno građanstvo.³

Ishode učenja spomenuti zakon definira kao kompetencije koje je osoba stekla učenjem i dokazala nakon postupka učenja. Odnosno, „ishodi učenja su iskazi ... kojima se izražava što student treba znati, razumjeti i/ili biti u stanju pokazati nakon okončanja procesa učenja”⁴, a najčešće se izražavaju kao znanje, vještine ili stavovi.⁵ Iz ovog razloga, predlažemo niže navedene metode za evaluaciju ishoda učenja.

ZNANJE: TESTOVI, ESEJI, GOVORI, LJEPLJIVI PAPIRIĆI

Kako bi procijenili koliko su znanja vaši mladi učenici usvojili nakon što su bili uključeni u, primjerice, organizaciju sajma razmjene, kartiranje ili simulaciju Konferencije o klimatskim promjenama, možete im dati na rješavanje **kratak test**. Pretpostavka je, naravno, da ćete mlade prije same implementacije pojedinog alata za neformalno učenje uvesti u temu kroz uvodno predavanje ili razgovor o temi koja je

1 Preporuka o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC

2 Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru, NN 22/13, 41/16, 64/18, 47/20, 20/21: <https://www.zakon.hr/z/566/Zakon-o-Hrvatskom-kvalifikacijskom-okviru>
3 <https://education.ec.europa.eu/hr/preporuka-vijeca-o-kljucnim-kompetencijama-za-cjelozivotno-ucenje>
4 <https://www.veleknin.hr/upload/stranice/2020/02/2020-02-19/42/prirunikishodiuenja2013.pdf>
5 http://www.ptfos.hr/images/dokumenti/sustav-kvalitete//50web_sto-treba-znati-o-ishodima-ucenja-1-.pdf

u fokusu – primjerice, smanjenju nastanka otpada, aktivnoj mobilnosti ili klimatskim promjenama. Predlažemo da test koji se odnosi na naše alate ne bude suviše kompliciran, već da njime provjerite usvojenost samo najvažnijih činjenica vezanih uz pojedinu temu predstavljenu u priručniku, jer cilj nije mlade odbiti, nego pridobiti – osvijestiti i pokrenuti na djelovanje u smjeru održivog razvoja. Kako bi bio zabavniji i interaktivniji, test znanja možete mladima dati i u formi kviza. Za izradu testa u formi kviza možete koristiti Kahoot kviz, kojeg smo opisivali ranije vezano za izradu kviza o klimatskim promjenama, a tu su i Google obrasci⁶. Mlade s najboljim rezultatima možete i nagraditi na simboličan način.⁷

Mladima također možete zadati zadatak pisanja školskog **eseja ili kratkog trominutnog govora** s ciljem uvjeravanja čitatelja/slušatelja; primjerice o tome zašto je važno boriti se protiv klimatskih promjena ili o prednostima održivog planiranja prostora.

Ako želite pripremiti mlade za provedbu pojedine predložene metode, odnosno koraka vezanih uz samu organizaciju, primjerice sajma razmjene, možete ih podijeliti u grupe te im podijeliti **ljepljive papiriće s koracima** koje oni moraju ispravnim redoslijedom posložiti na jedan veći papir (iz *flipchart* bloka ili hamer).

STAVOVI/VRIJEDNOSTI: LJEPLJIVI PAPIRIĆI UZ DISKUSIJU, UPITNICI ZA SAMOPROCJENU

Kako biste procijenili jesu li mladi nakon sudjelovanja u provedbi neke od metoda iz ovog priručnika usvojili stavove/vrijednosti, odnosno koliko su spremni promijeniti svoje ponašanje kako bi ono u budućnosti bilo održivije, predlažemo sljedeću jednostavnu metodu.

Nastavnik ili osoba koja radi s mladima može mlade posjesti u krug te im dati ljepljive papiriće i kemijske olovke. Zadatak mladih učenika može biti da napišu koje su stavove usvojili nakon uvodnog predavanja

ili razgovora o temi, odnosno provedbe događaja/sudjelovanja u provedbi pojedinog alata iz priručnika poput: „nije mi neugodno nositi *second hand* odjeću”, „smatram da ruta kojom smo i sami danas prošli nije pristupačna osobama s invaliditetom ili majkama s kolicima”, „uvjeren sam u dobrobit hodanja, u odnosu na vožnju u automobilu”, „vjerujem da su klimatske promjene opasne za čovječanstvo”. Nakon što su napisali stavove na ljepljive papiriće, mladi ih mogu zalijepiti na površinu koja je svima vidljiva i pristupačna (poput ploče, odnosno papira iz *flipchart* bloka). Nakon što su svi zalijepili svoje stavove, predlažemo raspravu o stavovima. Nastavnik, odnosno edukator, može „pokrenuti lavinu” na način da on sam zalijepi svoj stav te objasni mladima kako je do tog stava došlo, odnosno što se promijenilo u načinu na koji sada promatra svijet te što će i sam promijeniti u svom ponašanju u budućnosti.

Mladima se mogu ponuditi i **upitnici za samoprocjenu** u kojima će stavovi/vrijednosti biti ponuđeni u okviru pitanja s unaprijed ponuđenim odgovorima (npr. pitanje „Spreman sam nositi *second hand* odjeću; odgovor: na skali od 1 (uopće se ne slažem/ne odnosi na mene) do 5 (potpuno se slažem/odnosi se na mene).

VJEŠTINE - ORGANIZACIJA I PROVEDBA METODA IZ PRIRUČNIKA

Najjednostavniji način za procjenu usvojenosti vještina koje se odnose na organizaciju i provedbu/sudjelovanje u provedbi, primjerice intervjua ili sajma razmjene, jest mlade uključiti u osmišljavanje i provedbu ovih metoda. Pritom ne zaboravite da mladima morate pružiti podršku jer je organizacija provedbe metoda ipak relativno kompleksna i za odrasle osobe.

Nadamo se da smo vam ovim priručnikom pružili odgovarajuće alate za razvoj, prije svega, kompetencije građanstva te osobne i socijalne kompetencije vaših mladih učenika te vam ostajemo na raspolaganju za eventualnu podršku vezano uz naše alate!

⁶ Upute i savjete za izradu kviza pomoću Google Forms možete pronaći na Školskom portalu: <https://cutt.ly/nYk4sTS>

⁷ Nastavnik može pomoću besplatnog online alata Canva izraditi diplomu: <https://cutt.ly/YYlyR06>, dok osoba koja radi s mladima može (ovisno o mogućnostima) sredstva za simbolične darove za najbolja tri rezultata na kvizu znanja planirati/realizirati u okviru proračuna projekta.

neprofitna je udruga građana koja se zalaže za zaštitu okoliša i prirodnih bogatstava te društvenu pravdu. Više od 20 godina Zelena Istra aktivno sudjeluje u izgradnji demokratskog, solidarnog i okolišno održivog društva. Među ključnim ciljevima Zelene Istre su održivi razvoj i okolišna demokracija. Zelena Istra poznata je po brojnim kampanjama i edukacijama vezanim uz odvojeno prikupljanje, smanjenje nastanka i recikliranje otpada te Zelenom telefonu, servisu podrške građanima u rješavanju okolišnih problema. Pokreće inovativne prakse s ciljem stvaranja otporne zajednice – od 2021. vodi Društveni vrt na Gregovici te Radionu i popravljajonicu Re-Geppetto, prvi *repair cafe*¹ pokrenut od strane organizacije civilnog društva u Hrvatskoj. Podržala je i vodila kampanje poput onih protiv izgradnje termoelektrane na ugljen Plomin C (*Zaustavimo Plomin C*), istraživanja i eksploatacije ugljikovodika u Jadranskom moru (*S.O.S. za Jadran*) i privatizacije autoceste (*Ne damo naše autoceste*). Potiče sudjelovanje javnosti u procesima donošenja odluka. Zagovara sudioničko upravljanje javnim dobrima i uslugama. Od 2008. predstavnica Zelene Istre predsjednica je Koordinacije Društvenog centra Rojca, tijela sastavljenog od triju predstavnika Grada Pule i triju predstavnika udruga iz Rojca koje upravlja Centrom. Sudjeluje u dva partnerska vijeća Grada Pule, za Strategiju razvoja urbanog područja Pula te za izradu Plana razvoja Grada Pule 2021. – 2030.

www.zelena-istra.hr

¹ **Repair cafe** je mjesto na kojem se ljudi okupljaju kako bi zajedno popravili stvari.

IPOP - INŠTITUT ZA POLITIKE PROSTORA

je neprofitna, istraživačka i savjetodavna organizacija, osnovana 2006. godine. IPOP podržava lokalne zajednice na njihovom putu prema održivom urbanom razvoju, nadahnjujući druge i sudjelujući u širem pokretu koji mijenja svijet kroz promjene u lokalnom okruženju. IPOP se fokusira na četiri područja djelovanja: održiva mobilnost, osnaživanje zajednica, podrška upravljanju urbanim sredinama, otporni gradovi. Sudjelovanje javnosti IPOP-ovo je vodeće načelo i temeljni pristup obavljanju radnih zadataka. Osim što sudjeluje na stručnim događanjima i održava pojedinačna predavanja, IPOP od 2010. sustavno radi na neformalnom obrazovanju za suradnju u području održivog razvoja. IPOP je razvio program tematskih radionica za osnovne škole i pripremio vodič za nastavnike sa zbirkom vježbi iz prostornog planiranja (2010). Kasnije je napisan vodič o održivom prostornom planiranju i upravljanju (2018.), a potom su na ovu temu održana i brojna predavanja (2021./2022.). Od 2009. IPOP je uključen u URBACT, europski program za razmjenu i učenje koji promiče održivi urbani razvoj. Putem URBACT-a IPOP surađuje sa stručnjacima za urbanizam, gradskim dužnosnicima, izabranim predstavnicima i civilnim društvom u Sloveniji i šire. IPOP je pokrenuo, a od 2009. koordinira nacionalnu mrežu nevladinih organizacija u urbanom i prostornom razvoju. Od 2015. IPOP vodi nacionalni program za aktivan dolazak u školu i zdravo planiranje grada. IPOP-ova nastojanja za opće dobro prepoznalo je slovensko Ministarstvo okoliša i prostornog planiranja. Ono je IPOP-u dodijelilo status nevladine organizacije koja djeluje za javno dobro u području zaštite okoliša (2014.) te u području prostornog planiranja (2019.) Institut je od 2008. registriran kao istraživačka organizacija pri Javnoj agenciji za istraživačku djelatnost Republike Slovenije.

www.ipop.si

IPOP Institut
za politike prostora
Institute
for Spatial Policies

LEGAMBIENTE

je neprofitna organizacija pokrenuta od strane grupe pojedinaca koji su se međusobno povezali radi poboljšanja stanja i zaštite okoliša. **Legambiente Lombardia** svoje aktivnosti obavlja na regionalnoj razini, u suradnji s 85 lokalnih grupa i ukupno 4400 članova. Legambiente je udruga najpoznatija po svojim kampanjama: *Goletta dei Laghi*, analizi „zdravlja”, odnosno stanja talijanskih jezera i jezerskih ekosustava u svrhu promicanja očuvanja obale; *Mal'aria*, kampanji koja je u svojim počecima koristila bijele plahte za razotkrivanje onečišćenja smogom te se bavila problemima prometnog stresa, onečišćenja bukom i gradova koji nisu naklonjeni pješacima; *Stopthefever*, koja promiče akcije za smanjenje emisija koje mogu promijeniti klimu. Organizacija promiče inicijative protiv potrošnje tla, u korist očuvanja prirodnih resursa. Prioritet Legambientea su problemi vezani za okoliš i urbanu degradaciju, energetiku, razvoj obnovljivih izvora energije i povezanost gospodarstva i okoliša. Od 2008. Legambiente razvija posebne akcije i kampanje o klimatskim promjenama, kao što su *Marcia per il Clima* u Milanu, *Ecolife* ili *Viviconstile* za povećanje svijesti i angažmana građana. Svake se godine najmanje 5000 mladih uključi u kampanje Legambientea kao što su *Festa dell'Albero* (Proslava drveća) i *Clean up the world* (Očistimo svijet), kao i u edukativne aktivnosti u Lombardiji.

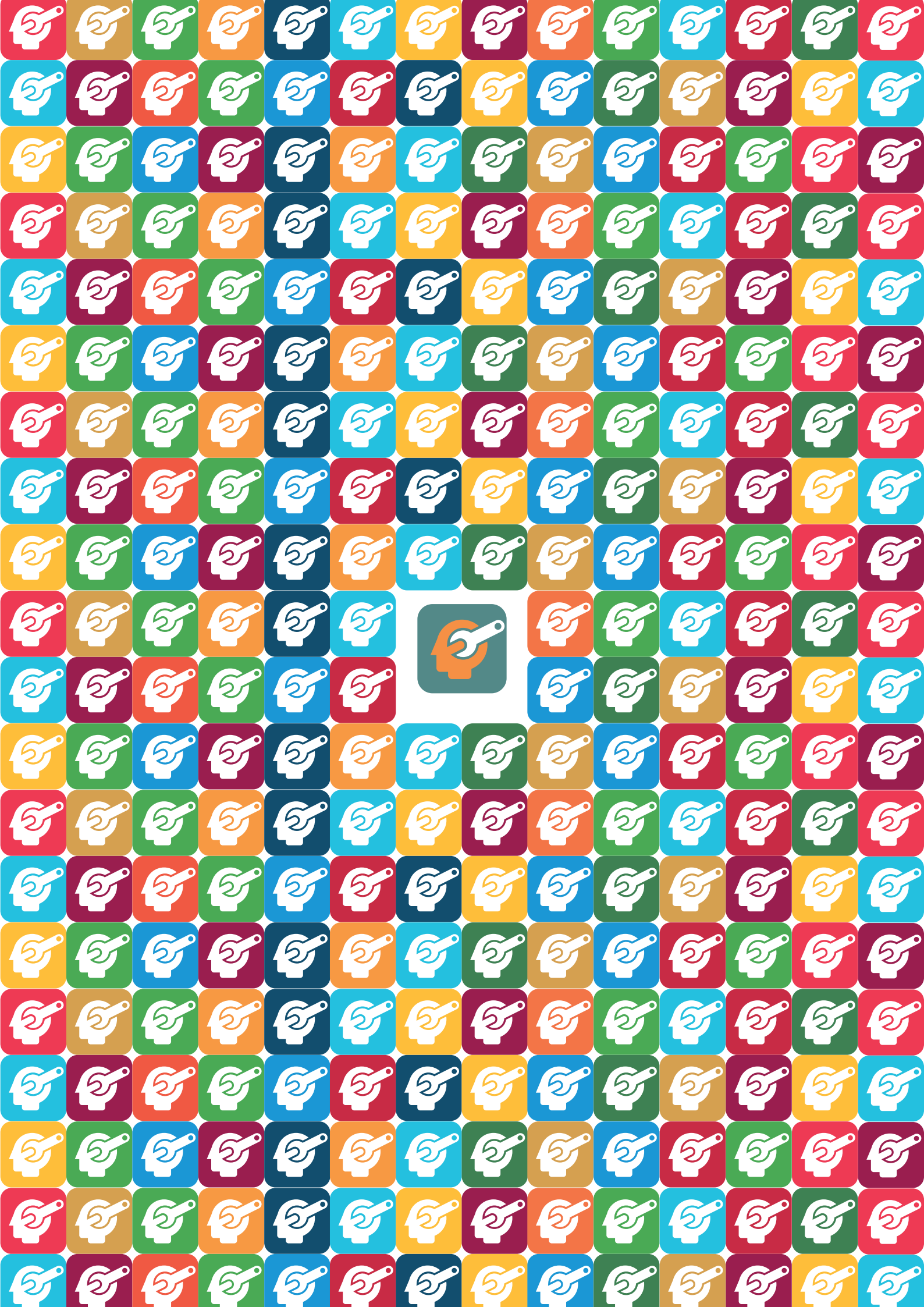
www.legambientelombardia.it

LEGAMBIENTE

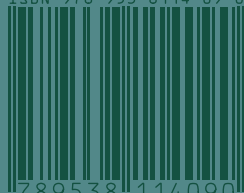

Projektni tim okupljen povodom transnacionalnog sastanka, 15. srpnja 2021., Društveni centar Rojc, Pula.

ISBN 978-953-8114-09-0

9 789538 114090